

RĂSUL AMAR AL SATIREI

Romanul lui Jonathan Coe, *Numărul 11 sau Mărturiile despre nebunie*, este o nouă satiră la adresa societății britanice contemporane.

PAGINA 10

CANNES 2019 – DESCHIDEREA OFICIALĂ ȘI PRIMELE FILME

Filmul *The Dead Don't Die* de Jim Jarmusch a deschis în 14 mai 2019 cea de-a 72-a ediție a Festivalului de Film de la Cannes.

PAGINA 3

EI SUNT LAUREAȚII GALEI UNITER 2019

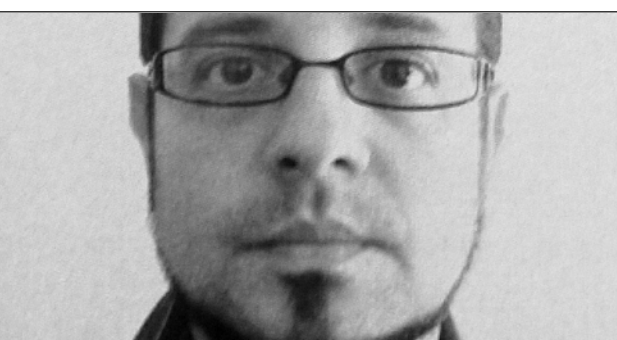
După Timișoara și Alba Iulia, a fost rândul Clujului să găzduiască Premiile UNITER: 11 premianți, 33 de nominalizați și peste 300 de invitați din București și din țară au ajuns la Teatrul Național Cluj-Napoca.

PAGINA 2

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE SÂMBĂTA // WWW.SUPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XV ▶ NR. 645 ▶ 18 – 24 MAI 2019 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

INTERVIU CU CRISTIAN
NAE, CURATORUL
PROIECTULUI ROMÂNIEI DE
LA BIENALA DE LA VENEȚIA

PAGINILE 8-9

Ei sunt laureații Galei UNITER 2019

După Timișoara și Alba Iulia, a fost rândul Clujului să găzduiască Premiile UNITER: 11 premianți, 33 de nominalizați și peste 300 de invitați din București și din țară au ajuns la Teatrul Național Cluj-Napoca. Conform statutului Uniunii Teatrale din România, Senatul UNITER a acordat în cadrul Galei Premiilor UNITER premiul de excelență, premiile pentru întreaga activitate și premiile speciale.

Spectacolele care au intrat în atenția juriului de nominalizări, alcătuit din criticii de teatru Monica Andronescu, Oana Borș și Mircea Morariu au avut premiera în perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 2018. Juriul final este compus din următoarele personalități: Vlad Ivanov – actor, Doina Modola – critic de teatru, Maia Morgenstern – actriță, Cristian Pepino – regizor, Viorica Petrovici – scenograf.

Premiul de excelență i-a revenit companiei de teatru UNTEATRU, din București, iar actorii Maia Morgenstern și Florin Pierșic au primit distincții pentru întreaga activitate. De asemenea, tot pentru întreaga carieră au fost premiați și regizorul Cristian Pepino, scenograful Nina Brumușilă și criticul și istoricul de teatru Doina Papp.

Actrița Ilinca Tomoroveanu a primit post-mortem premiul pentru întreaga carieră. Alte premii speciale le-au revenit regizorului Decebal Marin (pentru teatrul de păpuși și marionete), muzicianului Marius Mihalache (pentru proiectul *Săftița*), actriței și coregrafei Andrea Gavriliu (pentru mișcare scenică), criticului și istoricului de teatru Florica Ichim (pentru activitatea editorială și publicistică a Fundației Culturale „Camil Petrescu”) și Facultății de Teatru și Film din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Iată lista completă a câștigătorilor la gala Premiilor UNITER 2019.

Premiul pentru debut

- Florin Aioane, pentru rolul Euphemos din spectacolul *Medea Boys*, dramaturgia Ionuț Sociu și fragmente din *Medea* de Euripide, regia Andrei Măjeri la Apollo111, București

- Blanca Doba, pentru rolul Teo din spectacolul *Fata Morgana* de Dumitru Solomon, direcția de

scenă Victor Ioan Frunză la Teatrul Dramaturgilor Români, București

- CĂȘTIGĂTOR: Andreea Tecla și Mădălina Niculae, pentru scenografia spectacolului *R.U.R.* de Karel Čapek, regia Vlad Cristache la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu, secția germană

Cel mai bun spectacol de teatru radiofonic

- CĂȘTIGĂTOR: *Lupoica* de Giovanni Verga, adaptarea radiofonică Domnica Țundrea, regia artistică Vasile Manta, producție a Societății Române de Radiodifuziune

- *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, dramatizarea radiofonică și regia artistică Gavriil Pinte, producție a Societății Române de Radiodifuziune

- *UNDEva în 28* de Ilinca Stihî (ep. 1-11), regia artistică Ilinca Stihî, producție a Societății Române de Radiodifuziune

Cel mai bun spectacol de teatru TV

- CĂȘTIGĂTOR: *Apostolul Bologa*, adaptarea după *Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, regia Dominic Dembinski, producție a Societății Române de Televiziune (Casa de Producție a TVR) *Circul Matteo*, scenariul Adrian Lustig, regia artistică Alexandru Lustig, producție a Societății Române de Televiziune (Casa de Producție a TVR)

- *Dezertorul*, după Mihail Sorbul, adaptarea pentru televiziune și regia Silviu Jicman, producție a Societății Române de Televiziune (Casa de Producție a TVR)

Premiul pentru critică de teatru

- Oltița Cîntec
- CĂȘTIGĂTOR: Călin Ciobotari
- Cristina Modreanu

Cea mai bună scenografie

- CĂȘTIGĂTOR: Dragoș Buhagiar, pentru scenografia *Poveștii*

prințesei deocheate, scenariul de Silviu Purcărete, inspirat din *Sakura Hime Azuma Bunshô* de Tsuruya Nanboku al IV-lea, regia Silviu Purcărete la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu

- Adriana Grand, pentru scenografia spectacolului *Zbor deasupra unui cuib de cuci* de Dale Wasserman, direcția de scenă Victor Ioan Frunză la Teatrul Metropolis, București

- Cosmin Florea, pentru scenografia spectacolului *Pădurea spânzuraților*, după Liviu Rebreanu, scenariul, regia și universul sonor Radu Afrim la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București

Cea mai bună actriță în rol secundar

- CĂȘTIGĂTOR: Natalia Călin, pentru rolul Doamna Bologa din spectacolul *Pădurea spânzuraților* după Liviu Rebreanu, scenariul, regia și universul sonor Radu Afrim la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București

- Sabrina Iașchevici, pentru rolul Mașa din spectacolul *Pescărușul* de A.P. Cehov, regia Andrei Șerban la UNTEATRU, București

- Mirela Oprișor, pentru rolul Stella din spectacolul *Un tramvai numit dorință* de Tennessee Williams, regia Claudiu Goga la Teatrul Metropolis, București

Cel mai bun actor în rol secundar

- CĂȘTIGĂTOR: Richard Balint, pentru rolul Mr. Lockhart din spectacolul *Navigatorul* de Conor McPherson, regia Cristian Juncu la Teatrul Național Târgu Mureș – Compania „Liviu Rebreanu”

- Alexandru Jitea, pentru rolul Mitch din spectacolul *Un tramvai numit dorință* de Tennessee Williams, regia Claudiu Goga la Teatrul Metropolis, București

- Ionuț Vișan, pentru rolul Medvedenko din spectacolul *Pescărușul*

de A.P. Cehov, regia Andrei Șerban la UNTEATRU, București

Cea mai bună actriță în rol principal

- Claudia Ieremia, pentru rolul Arkadina din spectacolul *Pescărușul* de A.P. Cehov, regia Andrei Șerban la UNTEATRU, București

- CĂȘTIGĂTOR: Ofelia Popii, pentru rolurile Seigen și Shinobu Sota din spectacolul *Povestea prințesei deocheate*, scenariul Silviu Purcărete inspirat din *Sakura Hime Azuma Bunshô* de Tsuruya Nanboku al IV-lea, regia Silviu Purcărete la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu

- Ana Ularu, pentru rolul Marianne din spectacolul *Constelații* de Nick Payne, regia Radu Iacoban la Teatrul ACT, București

Cel mai bun actor în rol principal

- CĂȘTIGĂTOR: Andrei Huțuleac, pentru rolul Randle P. McMurphy din spectacolul *Zbor deasupra unui cuib de cuci* de Dale Wasserman, direcția de scenă Victor Ioan Frunză la Teatrul Metropolis, București

- Emilian Oprea, pentru rolul Trigorin din spectacolul *Pescărușul* de A.P. Cehov, regia Andrei Șerban la UNTEATRU, București

- Alexandru Potocean, pentru rolul Apostol Bologa din spectacolul *Pădurea spânzuraților*, după Liviu Rebreanu, scenariul, regia și universul sonor Radu Afrim la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București

Cea mai bună regie

- Alexandru Darie, pentru regia spectacolului *Coriolanus* de William Shakespeare la Teatrul Bulandra, București

- Victor Ioan Frunză, pentru regia spectacolului *Zbor deasupra unui cuib de cuci* de Dale Wasserman la Teatrul Metropolis, București

- CĂȘTIGĂTOR: Tompa Gábor, pentru regia spectacolului *Negutătorul din Veneția* de William Shakespeare la Teatrul Maghiar de Stat, Cluj

Cel mai bun spectacol

- *Pădurea spânzuraților*, după Liviu Rebreanu, scenariul, regia și universul sonor Radu Afrim la Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București

- *Pescărușul* de A.P. Cehov, regia Andrei Șerban la UNTEATRU, București

- CĂȘTIGĂTOR: *Povestea prințesei deocheate*, scenariul de Silviu Purcărete inspirat din *Sakura Hime Azuma Bunshô* de Tsuruya Nanboku al IV-lea, regia Silviu Purcărete la Teatrul Național „Radu Stanca” din Sibiu

Gala Premiilor UNITER se desfășoară anual, începând din 1991, acordând distincțiile Uniunii pentru fiecare an calendaristic încheiat. Decernarea premiilor se face după principiul nominalizărilor stabilite de un juriu de selecție. Dintre aceste nominalizări, un alt juriu decide, în seara Galei, prin vot secret, câștigătorul fiecărui premiu. **SDC**

CORESPONDENȚĂ DE LA CANNES

Deschiderea oficială și primele filme

„This is gonna end badly“, spune obsesiv personajul lui Adam Driver din *The Dead Don't Die* de Jim Jarmusch, filmul care a deschis în 14 mai 2019 cea de-a 72-a ediție a Festivalului de Film de la Cannes. „Festivalul a început cu sfârșitul“, a scris „Le Monde“, numai că „Le Monde“ a scris prea laudativ (poate sub emoția deschiderii oficiale) despre un film care nu e de nivelul altor titluri ale cineastului american (de pildă, *Paterson*, care a fost în 2016 în Competiție). Totuși, era numai bun să deschidă festivalul. E regizat de Jarmusch, e distribuit de Universal, intră în același timp pe marile ecrane din Franța și are o distribuție răsunătoare, formată în mare parte din prietenii cu care Jarmusch a lucrat de-a lungul vremii.

IULIA BLAGA

Alături de alți jurnaliști, am urmărit ceremonia transmisă în direct în Sala Debussy, foarte aproape de Grand Théâtre Lumière. Ceremonia a putut fi văzută în acest an și pe Canal+, dar și în 600 de cinematografe din Franța, unde a fost proiectată la pachet cu filmul lui Jarmusch.

Reacțiile jurnaliștilor nu se compară cu cele ale publicului din Grand Théâtre Lumière. La noi s-a aplaudat când ceremonia a început cu omagiul pentru Agnès Varda, care a murit de curând (ea e și pe afișul festivalului), s-a râs în hohote când operatorul l-a surprins pe Bill Murray (protagonist în filmul lui Jarmusch) stând cu ochii închiși și relativ plictisit în timpul discursului lui Alejandro González Iñárritu și unii jurnaliști chiar l-au huiduit pe Iñárritu când a intrat în scenă. Cineastul mexican e în acest an președintele juriului Competiției. Poate nu întâmplător, una din actrițele cu care a lucrat face parte din juriu. Elle Fanning avea 8 ani când a făcut cu el *Babel* (2006). În acest an, juriul mare pare unul foarte serios. În afara lui Elle Fanning are numai regizori în componență: Paweł Pawlikowski, Yorgos Lanthimos, Alice Rohrwacher, Kelly Reichardt, Enkil Bilal, Robin Campillo și

The Dead Don't Die, de Jim Jarmusch

Maimouna N'Diaye (senegaleză și actriță, și cineastă).

Deși e inclus în Competiție, filmul lui Jim Jarmusch nu pare să aibă nici șanse, nici pretenții la palmares. Inspirându-se în mod vădit din alte filme de gen (mai ales ale lui George A. Romero), el prezintă o apocalipsă zombi în mare parte în cheie comică și care chiar când o dă pe tonuri grave (Tom Waits în postură de homeless e raisonneurul), tot nu prea duce nicăieri. Dar e o întâlnire foarte plăcută cu mulți interpreți cunoscuți și foarte buni, majoritatea prietenii de-ai lui Jarmusch: Bill Murray, Adam Driver, Tilda Swinton, Tom Waits, Iggy Pop (în rol de zombi, primul care scoate o mână din mormânt împreună cu Sara Driver, care în afara ecranului e iubita lui Jarmusch), Steve Buscemi, Danny Glover, Rosie Perez, Selena Gomez, Caleb Landry Jones. Pe covorul roșu nu au venit toți, iar Tilda Swinton (într-o rochie argintiu metalizat, mai extraterestră ca oricând, poate să fie în ton cu personajul) a stat tot timpul lângă Jarmusch. În sală (unde Jarmusch a intrat cu ochelarii de soare la ochi) erau ca regele și regina.

Apocalipsa zombi a lui Jarmusch se datorează dezechilibrului ecologic promovat la rang de politică oficială – trimiterile la Trump sunt străvezii (printre altele, Steve Buscemi poartă o șapcă roșie pe care scrie „Keep America White Again“), dar și culturii materialismului și consumerismului. Dincolo de aceste idei nu foarte profunde și nici noi, exprimate

prin stereotipurile filmului de gen centrate pe modul comic, se află probabil expresia fricii de moarte, pe care Jarmusch a mai explorat-o în *Dead Man* (1995) sau *Only Lovers Left Alive* (2013) și care probabil îl preocupă mai mult cu fiecare an.

O POVESTE DE CREȘTERE

Tânăra americană Annie Silverstein, care a câștigat în 2014 Cinéfondation (secțiunea filmelor de școală), a revenit la Cannes cu lungmetrajul de debut *Bull*, selecționat în Un Certain Regard, secțiune care în acest an numără nouă prime filme precum și opt filme semnate de femei. *Bull* e bine ținut în mână pentru un debut și emoționant fără risipă despre o adolescentă din Texas, care găsește în rodeo un pai de care să se agațe în deriva în care se află. Provine dintr-o familie săracă, mama (de care e foarte legată) e la închisoare, bunica e bolnavă și nici n-o susține emoțional, iar mediul ca și modelele din jur o predispun la trafic de droguri și prostituție. Când intră cu gașca în locuința vecinului de culoare care lipsește în weekenduri, trăgând un chef care îi dă acestuia gospodăria peste cap, omul are bunăvoința să nu facă plângere la poliție dacă fata îi face curat la loc.

Așa începe o prietenie care o transformă pe adolescentă până la a descoperi că i-ar plăcea și ei să se urce în cărca taurului și să încerce să-și controleze emoțiile. Însă *Bull* nu e o *success story*, n-o vedem pe Kris începând să se antreneze și

devenind campioană. Rodeoul e tratat mai mult la modul metaforic – o imagine a curajului de a rezista în șaua existenței și o șansă de a evita să facă alegeri proaste. Filmul pune în egală măsură accent pe vecinul Abe (interpretat de Rob Morgan), fost campion de rodeo care din pricina prea numeroaselor accidente (pe care le tratează cu morfină) nu mai e în șa, ci pe post de torero, adică cineva care să-l salveze pe călăreț în caz de pericol, atrăgând taurul după el.

Cum interesul poveștii se mută concomitent de pe Kris pe Abe, filmul devine la un moment dat un fel de *The Wrestler*, cu un personaj care știe că, dacă se întoarce în arenă, va muri. Bine documentat pe zona săracă a sudului SUA (unele case parcă sunt de pe vremea Războiului de Secesiune), filmul are în distribuție mulți neprofesioniști și o autenticitate pe care filmatul din mână, aparent neglijent, o zdruncină uneori.

MIZERABILII FRANȚEI MODERNE

Francezul Ladj Ly e singurul debutant din Competiția acestui an. *Les Misérables*, care a avut premiera mondială în 15 mai, extinde un proiect de scurtmetraj din 2017 despre trei polițiști care acționează în Montfermeil, suburbie pariziană unde Victor Hugo și-a plasat romanul din secolul al XIX-lea. Teza e că Montfermeil se scaldă în aceeași mizerie ca pe vremea lui Hugo, că e în continuare o zonă de care nimănui nu-i pasă. În interviuri, Ly (care se plânge că nici regizorii de culoare din Franța nu

sunt susținuți) spune că filmul lui e un semnal de alarmă pentru guvernanta, deși e de părere că venirea la putere a lui Emmanuel Macron doar a înrăutățit lucrurile. Filmul se petrece pe parcursul a două zile și scoate în evidență abuzurile comise de polițiști, încheindu-se cu cuvintele lui Hugo: „Rețineți, prieteni, nu există nici buruieni, nici oameni răi. Nu există decât grădinari nepricepuți“.

Filmul lui Ladj Ly, bine condus pe zona de lucru cu neprofesioniștii și pe scenele de mulțime, suferă – ca orice film francez recent care se vrea realist (vezi supraapreciatul *Polisse*, de Maïwenn), de un realism mimat și de o zonă de artificial care vine și din replici, și din cum sunt spuse (mai ales de cei care joacă oameni ai legii). În plus, nu se susține dramatic. E imposibil de crezut că trei polițiști pregătiți și cu experiență nu pot ține în mână un grup de copii recalcitranti, ba în plus unul lovește un copil cu o grenadă cu gaze lacrimogene. Iar a doua zi cartierul se regroupează și declanșează un război împotriva celor trei polițiști. Începutul promițător, cu filmări în ciné-verité la un meci al naționalei Franței înfățișând străzi în centrul Parisului inundate de oameni majoritar de culoare, se dovedește până la urmă a fi doar o petardă, nu o bombă. Important din punct de vedere social pentru Franța momentului, filmul nu e memorabil din punct de vedere artistic.

Mă opresc aici. Am vorbit doar despre filme văzute în primele două zile. Despre restul, în corespondențele viitoare. **SDC**

Bull, de Annie Silverstein

Scrisoare către Richard Brautigan

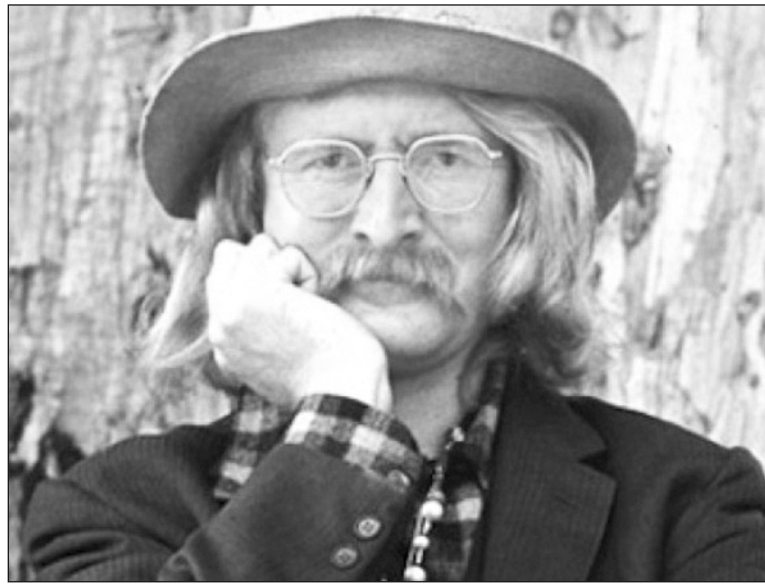
ANDREI CRĂCIUN

CULEGĂTORUL DE HARFE

Cartea *Căderea unui sombrero* (traducere din limba engleză de Cosmin Perța) a fost publicată la Editura Paralela 45 în acest an.

Scumpe domnule Brautigan, dați-mi voie să vă informez cu privire la ce se mai întâmplă pe pământ.

Se poartă fie narațiunile dense, în care se petrec tot felul de lucruri, mereu se petrece ceva, personajele au doar voință care întâmpină obstacole și nu ajung niciodată la profunzime. Orice propoziție care pare să sune a înțelepciune străveche e literă de evanghelie pentru mulțimile care adoră genul. Poeții își văd de poezia lor, dar adevărul e că tot mai puțini caută frumusețea și numai frumusețea. Trăim timpuri pragmatice. Pionierii Generației Beat,

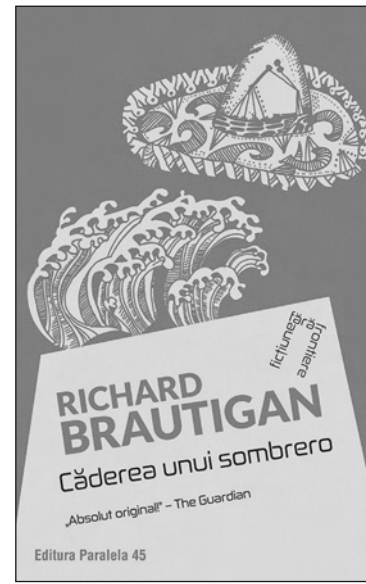
simbolurile contraculturii, hipioții de altădată – s-au uitat.

La noi, dincoace de Cortina de Fier (despre care se spune că a căzut acum treizeci de ani, zvonuri nu neapărat întemeiate), numele dumneavoastră nu e bine cunoscut, ceea ce nu pot să spun că mă întristează. Știu să recunosc un cititor de Brautigan dintr-un grup de oameni și, măcar pentru o clipă, mă simt cu el frate.

Scumpe domnule Brautigan, am obiceiul să nu ocolesc numele dumneavoastră când enumăr oamenii

care au scris cel mai frumos în secolul XX, îmi plac sprâncenele care se ridică a mirare. Brautigan? N-am auzit de Brautigan!

V-am recitat de curând *Ilustrată din Chinatown* și m-am reîndrăgostit de Baudelaire care merge la azilul de nebuni deghizat în psihiatru. Apoi am găsit în librării *Căderea unui sombrero* și din nou am fost fericit. Pentru că nu se mai scriu astfel de cărți în mileniul al III-lea, nu mai cad din ceruri sombrero reci ca gheața, modificând ordinea sufletească a lumii.

Scumpe domnule Brautigan, tot ce ați atins s-a transformat în poezie, și toate poeziile sunt despre dragoste și pierderea ei, iar pălăriile care cad din cer cu atât mai mult. Pălării care cad din cer – auziți!

Scumpe domnule Brautigan, mereu mi-a plăcut curajul dumneavoastră de a merge pe drumuri pe care n-a mai mers nimeni, toate acele poteci adânci, care nu știi unde duc, dar la a căror chemare nu poți rămâne surd.

În zilele noastre oamenii care suferă de disperare și beau în

fiecare zi până intră în imaginație poartă un altfel de stigmat. Se caută salvarea lor, ca și cum n-ar trebui să mai existe suflete care se pot salva doar de partea aceea a norilor.

Scumpe domnule Brautigan, nu cred că e exagerat să vă spun că mi-ați schimbat viața, de la dumneavoastră am învățat că există cealaltă parte a tuturor lucrurilor și acolo se ascunde poezia, că și aceia care nu sunt poeți pot privi lumea cu ochii poezilor și că viața nu e nimic mai mult decât aceste străluciri de frumusețe care când și când chiar se întâmplă.

Apoi, desigur, pe toți ne așteaptă propriul glonț, poate chiar înainte să îmbătrânim. Singurătatea, o cabană din munți, deznădejdea și un cadavru care să fie descoperit săptămâni mai târziu. Bineînțeles că ați făcut și din moartea dumneavoastră tot o poezie – cum altfel?

Mi-ar plăcea să scriu cândva o piesă country & western despre dragostea pentru o japoneză și să v-o dăruiesc atunci când ne vom întâlni.

Sper să găsiți acest gest de un patetism bine temperat.

Vă îmbrățișez, domnule Brautigan, pe curând, poate. **SDC**

Politice

1.

Mai ales în perioada campaniilor electorale, simt nevoia să existe un partid cu totul diferit, în care candidații săi să vorbească doar despre ceea ce fac și vor face ei, fără să se lege de ceea ce fac/ au făcut alte partide. Fără „spre deosebire de...”, că-mi pot da seama și singur care ar fi diferențele.

Partidul ZEN! Unul care să nu îndemne la isterie, căruia să nu-i pese de celelalte partide, ci să-și vadă calm doar de calea lui printre alegători. L-aș vota cu ambele mâini.

Sau măcar de-aș putea fi eu ZEN. Dar, sincer, nu-mi iese.

2.

Dacă nu ai fost la fața locului, e greu să-ți dai seama ce manipulare

jegoasă s-a petrecut în așa-zisul caz al protestatarilor care i-au batjocorit pe „sărmanii bătrâni” ai României, veniți la mitingul de la Iași, aruncându-le bani. Au fost de ajuns două-trei poze scoase din context și doi-trei propagandiști care au mestecat pentru naivi și proști ceea ce trebuie să înghită. Apoi a pornit tăvălugul aflării în treabă pe net.

Cică comentariile aprinse au pornit de la ce a spus Chichirău despre votanții PSD. Dar ea e doar un politician care s-a lipit de protestul oamenilor liberi, care încearcă să capete un profit electoral. Să răspundă ea pentru ce zice sau ce-a spus... Dar de-aici și până la ajunge să se vorbească despre protestarii ieșeni ca și cum ar fi violat bunicuțe în plină stradă e cale lungă.

Eu unul am văzut foarte multe cazuri de simpatizanți PSD (în special bătrâni) rătăciți printre protestatari și ghidați cu amabilitate de aceștia către locul unde

trebuie să ajungă. Dar nu mă lasez la povești și nu trebuie să mă creadă nimeni pe mine.

Există câteva întrebări la care orice om cu mîntea limpede poate să-și răspundă singur și să vadă cât de mare a fost manipularea și cine umilește pe cine:

Absolut toți simpatizanții PSD – aprox. 20.000 de mii – au intrat în piață prin cordoane de protestatari. Câte incidente adevărate au fost? Dacă era să fie vorba de ură nejustificată și generalizată față de semeni, ca reper, vă puteți închipui niște mii de steliști trecând frumos încolonați prin cordoanele miilor de dinamoviști, înainte de meci? Sau invers?

Dintre miile de bătrâni care au trecut prin dreptul celor care întindeau bani, cam câți credeți că și-au asumat gestul de a se apleca să culeagă doi lei din mijlocul unei mulțimi? Un asemenea personaj oare „este umilit” sau „se umilește” singur? „Sărmanii

bătrâni” au venit de capul lor, din iubire pentru partid, pe banii lor la Iași? De ce trăiesc în halul în care trăiesc? Cine i-a umilit înainte de toate?

Despre zecile de autocare cu elevi aduși la mitingul din piață nu vrea să vorbească nimeni? Despre miile de „sărmani tineri” care chipurile din proprie inițiativă și pe banii lor au venit la Iași să-și arate dragostea față de partid, nimic? Tot protestarii ieșeni, plini de ură i-au umilit?

3.

M-au sunat de la Telekom să-mi facă o ofertă de nerefuzat la un pachet telefonie + Internet.

— Mulțumesc, nu mă interesează! le-am spus sec. Mai bine mi-ați explica de ce a crescut abonamentul la Internet cu peste 15 % față de contractul semnat între noi.

— Stați să verific.

Verifică.

— Aaa, e taxa pe lăcomie.

FLORIN LĂZĂRESCU

**ÎNTÂMPĂRI
ȘI PERSONAJE**

— Păi, eu nu am fost lacom. Eu am semnat un contract cu dvs. pe o anumită sumă exactă.

— Nu contează. Noi v-am trimis o scrisoare. Ați avut o lună de zile să vă retrageți, să reziliați contractul. Dar v-ați fi retras degeaba, că oricum toate companiile au băgat taxa pe lăcomie în abonamentele clienților.

Iată cum guvernul nostru responsabil iubește poporul, îi facilitează reducerea cheltuielilor cu utilitățile și-l apără de multinaționalele cele rele. **SDC**

Binele rău

Câteodată – nici măcar foarte rar –, în încercarea de a îmbunătăți un lucru, oamenii izbutesc să-l strice și mai tare. Și așa zice că noi, cei de azi, excelăm în domeniu, iar românii... ei, românii ar putea da niște lecții interesante. Nu o să caut exemple cu încărcătură ideologică sau de mare anvergură socială, fiindcă am la îndemână unul banal: pistele de bicicletă.

Pistele de bicicletă trebuiau să fie ceva bun: să încurajeze circulația pe două roți și să mai decongestioneze traficul pe șosele (mai ales în orașele mari și aglomerate – scuzați-mi exprimarea pleonastică). Nu părea nici să fie ceva foarte complicat: modelul a fost deja conceput, testat cu succes și aplicat în alte orașe din vestul Europei. Noi nu trebuia decât să îl preluăm, adică să-l copiem, că umblă

vorba că la asta ne pricepem... și gata. Ce ar putea merge prost?

Păi, multe. Căci, din cine știe ce motive, administrația românească a fost dintotdeauna creativă și a încercat mereu să naturalizeze (dacă asta o fi cuvântul) modelele funcționale din alte părți. Așa că a naturalizat și pistele speciale pentru biciclete. Înainte de apariția acestor piste, totul era clar, bine reglementat, funcțional și mergea prost. Adică pietonii mergeau pe trotuare, bicicliștii circulau pe marginea șoselei, unde erau claxonați din când în când de șoferii tot mai numeroși și mai nervoși, iar uneori erau și tamponați, ba chiar omorâți de vreo mașină prost condusă. Și cine nu conduce prost când e nervos? Sau beat?

Apoi au apărut pistele de biciclete. Ce progres! Ce civilizație! Ce siguranță și confort occidental!

RADU PAVEL GHEO
ROMÂNII E DEȘTEPTI

Dar nu întru totul occidental, desigur. Fiindcă autoritățile locale, în mica lor înțelepciune, au decis să construiască acele piste direct pe trotuare, pe care le-au tăiat în două: o jumătate de trotuar pentru biciclete, o jumătate pentru mersul pe jos. Ba chiar cuvântul „construiască” e cam pretențios, fiindcă de obicei pistele s-au încropit cu cheltuieli minime: câteva găleți de vopsea și niște pensule cu care s-au trasat niște linii și niște desene cu biciclete stilizate. Dar chiar și așa, intenția era una lăudabilă, așa că de ce să iasă prost?

Era la mintea cocoșului: fiindcă s-a realizat exact așa, adică

prost. De obicei trotuarele din orașele noastre nu sunt foarte late, așa că tăierea lor în două nu ajută pe nimeni.

O bicicletă nu are suficient loc pe banda îngustă de vopsea și mai înghiontește din mers când și când cu ghidonul câte un pieton speriat. Un grup de doi-trei oameni, care odinioară ar fi mers la pas și și-ar fi povestit una-alta, de acum trebuie să se strecoare pe trotuar în șir indian sau să intre pe teritoriul pistei zugrăvite, unde plimbărețul riscă să fie lovit de o bicicletă în viteză – și pe bună dreptate, cu ce drept pătrunde el pe șoseaua aia strâmtă, dar atât de europeană? În contrapartidă, mai vezi și câte doi bicicliști circulând unul lângă altul, povestind ca doi prieteni buni de-a latul întregului trotuar și, uneori, evitând în ultima clipă un pieton neatent – sau atingându-l amical cu roata.

Dar se poate și mai rău. Criza locurilor de parcare i-a făcut pe șoferi să oprească mașinile pe trotuare – și, măcar că e ilegală, parcare pe trotuare a devenit lege

informală prin generalizare: toată lumea o face, deci e în regulă. Numai că multe dintre trotuarele astea sunt de-acum și piste de bicicletă, așa că bicicliștii se trezesc că drumul le e blocat de mașinile cocoțate peste banda aia îngustă de vopsea.

Și-atunci ce să facă și ei? O apucă pe trotuarul propriu-zis, sperind pietonii și zăngănind a scuza din sonerii, sau coboară iar pe șoseaua mașinilor, unde îi claxonează și îi înjură șoferii, care le arată furioși pista de biciclete... după care văd că e blocată și dau din mâna a lehamite.

Așadar, teoretic avem acum piste pentru biciclete, trotuare pentru pietoni și șosele pentru mașini. Practic însă avem biciclete pe piste, pe trotuare și pe șosele, mașini pe trotuare, pe piste și pe șosele, pietoni pe trotuare și piste – și toată lumea e nemulțumită. E mai bine? E mai rău? E bine ca la noi, atâta tot. Dar ne-om descurca și cu binele ăsta nou, cum am făcut-o și cu altele până acum și cum o s-o mai facem și de acum înainte. **SDC**

Proteste anti-PSD și mobilizare la urne

Un elev de 17 ani din Târgu Mureș se duce să o întâmpine pe Viorica Dăncilă la spitalul din oraș. N-o face singur, alături de el sunt destui oameni dornici să-i ureze bun-venit Vioricăi în orașul din Ardeal. Tânărul e admonestat de șeful local al Jandarmeriei, ba chiar pasibil de amendă. Adolescențul nu are drept de vot pe 26 mai, dar dovedește un simț civic remarcabil.

FLORIN GHEȚĂU
VAGONUL CU VORBE

îndeamnă pe români să vină la urne pe 26 mai.

Trăim momente unice pentru democrația românească, fără nici cea mai mică urmă de exagerare. Vedem o mobilizare fără precedent, care aduce aminte de episodul diasporei la prezidențialele din 2014. Diferența este că atunci presiunea a venit dinspre românii din străinătate către țară, pe când acum atmosfera este mai încinsă aici în România.

Cât va fi prezența la urne pe 26 mai? O întrebare care azi este pe buzele tuturor, pentru că reprezintă un indiciu solid privind

rezultatul scrutinului. Vor ieși oamenii la vot în număr mare, răsturnând toate previziunile avansate în urmă cu două-trei luni? Toate indiciile spun că da, însă nu vă așteptați la minuni. Numărul total al alegătorilor sare de 18,3 milioane, potrivit datelor oficiale. În realitate, vreo patru milioane sunt la muncă afară, astfel că în țară n-am fi mai mult de 14 milioane de oameni cu drept de vot. Șapte milioane de alegători (atâția au fost la parlamentarele din 2016) înseamnă de fapt 50 la sută prezență, ceea ce sună altfel decât 39 la sută, cât a raportat BEC la finalul zilei de vot pentru Senat și Camera Deputaților.

OK, veți spune că românii din diaspora vor vota masiv și că, din cei patru milioane, măcar un sfert se vor duce la urne. Una e dorința, alta e realitatea. Nu vom atinge milionul peste granițe, dacă ne amintim că la vârful din turul doi al prezidențialelor trecute abia au votat vreo 400.000 de români.

Cât va fi așadar prezența la urne duminică viitoare? Dacă vom avea 30 la sută sau puțin peste 30, atunci PSD poate sta liniștit, pentru că electoratul captiv al social-democraților va asigura probabil treimea de voturi care-l salvează pe Liviu Dragnea. Între 35 și 40 la sută prezență, PSD începe să găfăie, iar scorul partidului va fi undeva sub 30 la sută. Dacă însă prezența la urne trece de 40 de procente, atunci PSD se poate aștepta la 25 la sută, adică jumătate din scorul din 2016. Ar fi un dezastru pentru Dragnea, pentru că în mod logic baronii îl vor forța să plece de la șefia partidului. În acel moment, toți șefii PSD din teritoriu și parlamentarii partidului vor înțelege că trebuie schimbat ceva, pentru că vin prezidențialele în toamnă, apoi la anul localele și parlamentarele.

Dar ce se va întâmpla în situația în care PSD ia 27 sau 28 la sută, dar partidul va ieși totuși pe primul loc, chiar dacă la o distanță mică de liberali? Îi va mai cere cineva demisia lui Dragnea din fruntea PSD? Greu de spus. La modul cum stăpânește partidul, mai degrabă nu. Totuși, ar fi situația cea mai incomodă pentru PSD. Dragnea va clama victoria și va cere încredere în interiorul partidului, dar în același timp cei

din teritoriu își vor da seama că e complicat să mai spere la ceva bun și se vor întreba dacă nu cumva sunt mai multe șanse cu partidul lui Ponta.

Pentru PSD, un scor călduț în alegeri ar fi așadar cea mai proastă variantă. Nici nu-i poți cere capul lui Dragnea, dar nici nu poți intra în prezidențiale și apoi locale cu o piatră de moară atârnată de picior.

Și în zona opoziției se fac calcule. PNL pare într-o revenire de formă, dar nu e clar dacă liberalii vor reuși să treacă de 25 la sută. Însă dacă ne uităm cu două-trei luni în urmă și facem o comparație, percepția acum față de PNL este mult superioară, ceea ce le oferă speranțe liberalilor nu doar la un scor mulțumitor pe 26 mai, ci și la cele trei alegeri care vor urma.

A treia mare forță politică în sondaje, Alianța 2020 USR-PLUS are la rândul ei emoții. Înainte de campanie, măsurătorile arătau constant scoruri spre 20 la sută, însă evoluțiile din ultimele săptămâni nu mai sunt atât de încurajatoare pentru Dan Barna și Dacian Cioloș.

Despre celelalte forțe politice, dar și despre ultima săptămână de campanie, voi comenta săptămâna viitoare. **SDC**

La Iași, pe 9 mai, o femeie își închide afacerea (o librărie!) timp de câteva ore, pentru a-l aștepta pe Liviu Dragnea în Piața Unirii. Nu e singura persoană care deține afaceri și care își rupe din timpul său pentru a-i spune lui Dragnea că nu are ce căuta la Iași.

În Elveția, vreo 20 de români au format deja coadă la secția de votare din Basel. Un gest simbolic, pentru a arăta importanța votului de duminică viitoare. Mai mulți actori apar într-un clip și îi

Mozart 1941 – o istorie cu tâlc

M-am întrebat de multe ori de ce muzicologii și istoricii muzicii din România (dacă o mai exista astăzi această ultimă speță) evită consecvent să se ocupe „sine ira et studio” de epocile mai puțin luminoase ale istoriei românești, cea a celui de-al Doilea Război Mondial și cea ulterioară, de instalare a regimului comunist. Chiar dacă puțin publicate, nici documentele de arhivă, nici mărturiile muzicienilor din epocă nu lipsesc cu desăvârșire, ca să justifice prelungita tăcere (parcă vinovată). Cui îi este frică și de cine oare?

VICTOR ESKENASY

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată.”
(Hermann Scherchen)

Singura excepție pe care o pot invoca, volumul editat de profesoara Valentina Sandu-Dediu, *Music in Dark Times. Europe East and West, 1930-1950*, și studiul semnat în cuprinsul lui de cercetătoarea de la București nu fac – cum zic francezii – decât *enfoncez le clou*. Și aceasta în sensul că pun în evidență lipsa oricărei bibliografii românești pe tema a ceea ce cartea (apărută în 2016) anunța că ar fi proiectul *Muzica românească în regimuri totalitare: Timpuri tulburi și muzici ideologizate (1930-1960)*, ce s-ar derula sub egida Muzeului Național „George Enescu”. Trei ani mai târziu mă întreb dacă acest proiect există și în realitate și ce studii, cărți, au fost/ sunt încheiate și sub tipar în cadrul lui. Mister pentru cronicar...

Dar chiar și așa, cu un singur volum – atât cât știu – demn de a fi calificat drept o realizare în ultimii ani, cercetarea românească pe acest plan este, fără nici o îndoială, foarte departe de cea occidentală. Pentru a aminti numai exemplul francez și doar câteva titluri, în ultimii aproape 20 de ani au apărut în Franța ample publicații de mare interes și rezultat al unor cercetări serioase de arhivă, cum ar fi culegerea de studii *La Vie musicale sous Vichy* (2001), sub redacția lui Myriam

Chimènes, *Les voix étouffées du Troisième Reich. Entartete Musik, de Amaury du Closet* (2005), *Au nom de l'art 1933-1945. Exils, solidarités et engagements* (2015), de Limore Yagil, *La musique au pas. Être musicien sous l'Occupation* (2016), semnat de Karine le Bail ș.a.m.d.

Lor li s-a adăugat anul acesta un volum mai mult decât interesant – și ce ar merita să impulsioneze și un proiect de studiu românesc –, rezultat al cercetărilor întreprinse de muzicologul și germanista Marie-Hélène Benoit-Otis și de Cécile Quesnay, muzicolog și cercetător universitar. Cartea se intitulează *Mozart 1941. La Semaine Mozart du Reich Allemand et ses invités français* și este o pasionantă incursiune în istorie.

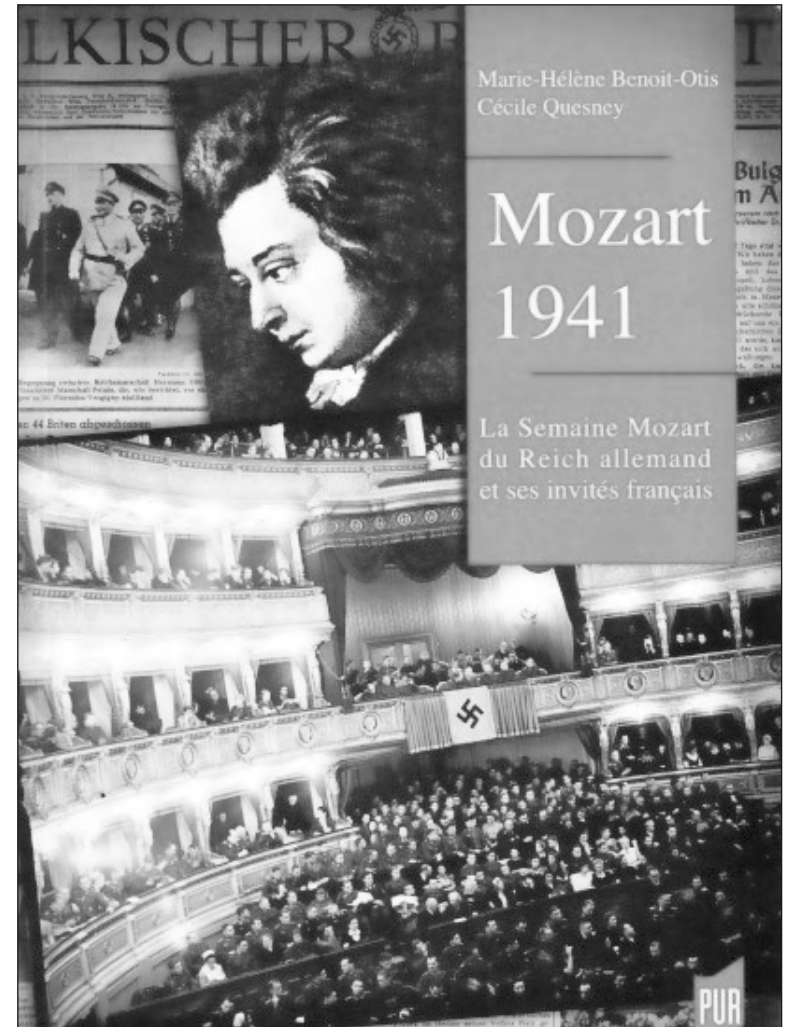
La împlinirea a 150 de ani de la moartea lui Mozart, autoritățile național-socialiste ale Germaniei au organizat la Viena, între 28 noiembrie și 5 decembrie, un mare eveniment propagandistic, ce urma să constituie „o apoteoză a «Anului Mozart» 1941 în ansamblul Reichului și al teritoriilor ocupate”, sub titulatura *Săptămâna Mozart a Reichului german*. Cei doi principali organizatori, care au și pronunțat discursuri programatice, au fost ministrul Educației Poporului și al Propagandei, Josef Goebbels, și guvernatorul și reprezentantul special al Führerului la Viena, Baldur von Schirach. Cum subliniază autoarele, *Săptămâna Mozart a Reichului* „a fost orchestrată ca o mare mesă nazistă, fiecare etapă a pregătirii și derulării ei fiind comentată abundent în spațiul public”.

Alegerea lui Mozart ca vector al propagandei culturale naziste – scriu autoarele – poate surprinde la prima vedere, știută fiind predilecția regimului de la Berlin pentru marile figuri ale muzicii

germane, Beethoven, Bruckner și Wagner, compozitori „transformați în simboluri ale idealurilor politice” naziste. La întrebări de felul „cum a putut Mozart, acest rezident al Salzburgului, cosmopolit, francmason, autor de opere italiene semnate de un libretist de origine evreiască, să fie pus sub același semn” ca și ceilalți, autoarele răspund evidențiind marea popularitate de care se bucura compozitorul în special în Germania, dar și în restul Europei, ca și faptul că operele sale au fost puse în scenă de mult mai multe ori decât cele ale lui Wagner. De parte de a se priva de utilizarea unei asemenea popularități, propaganda nazistă s-a străduit să-l transforme pe Mozart într-un instrument redutabil și, mai mult, facilitat de anexarea Austriei în 1938 – practic de dispariția ei ca stat –, să-l metamorfozeze într-un „creator pur german, a cărui unică preocupare ar fi fost să fondeze opera germană, jucând în același timp rolul de ambasador al artei germane”. (În paranteză fie spus, cei interesați de fenomen au la dispoziție cartea remarcabilă a lui Levi Erik, apărută la Yale University Press în 2010, *Mozart and the Nazis. How the Third Reich Abused a Cultural Icon*.)

Săptămâna Mozart a Reichului, la care autoritățile germane au invitat numeroase personalități din țările colaboratoare din Europa, muzicieni, critici muzicali și ziariști, a fost și o hârtie de turnesol pentru simpatiile naziste din lumea muzicală. În Franța, participarea la *Săptămâna Mozart* a fost chiar un motiv în epurările ce au urmat încheierii ostilităților, fiind considerată „un simbol al trădării elitelor culturale franceze”.

Cazul cel mai discutat a fost cel al lui Arthur Honegger, care

s-a aflat în delegația celor 22 de francezi ce au acceptat invitația (din cei circa 55 aflați pe lista germanilor). Honegger se justifica ulterior scriind într-un text nedat, păstrat în arhivele Fundației „Paul Sacher”, că „a merge în tabăra inamicului nu presupune în mod obligatoriu să aderi la cauza lui”. Dar, cum observă autoarele cărții, „această călătorie la Viena avea să-l urmărească pe Honegger până după moarte”.

Dirijorul Manuel Rosenthal afirma la France Musique, într-o emisiune din 1994, că Honegger s-a dus în Germania în timpul războiului, cu o implicată întrebare subsidiară: „a accepta o invitație la un festival muzical în Germania anulului 1941 nu echivala cu a te angaja în calitate de colaborator sau, cel puțin, să cauționezi colaborarea cu naștii?”. Fiica lui Honegger reacționa atunci vehement, intentându-i cunoscutului dirijor al Orchestrei Naționale a Franței un proces de defăimare și cerând tribunalului să îi „apere onoarea” lui Honegger, ce s-ar fi dus în Austria, nu în Germania. Decizia magistratilor era anunțată la 6 septembrie

1995: „a afirma că Honegger s-a dus în Germania în timpul războiului, făcând referire la șederea sa la Viena în 1941, nu este o declarație defăimătoare”.

Delegația franceză a fost cea mai mare, compusă din 22 de persoane (între care și ziariști critici muzicali, cei ai celorlalte țări fiind invitați speciali, în calitate de reprezentanți ai presei), urmată de cea a Belgiei, nouă, spaniolii fiind trei, iar italienii doi. Este de notat că, spre cinstea lor sau, poate, în unele cazuri, dintr-o precauție ce avea să se dovedească de bun augur, peste 30 de personalități franceze nu au dat curs invitației. Între ei, dirijorii André Cluytens, Charles Münch, Fernand Oubradous, violoniștii Gaston Poulet, Joseph Calvet, Jean Fournier, Maurice Hewitt, pianiștii Marius-François Gaillard și Marcelle Meyer, organistul Marcel Dupré sau celebriți ai scenei operei ca Irène Joachim.

Unde se găsește România în această istorie, George Georgescu fiind invitat oficial și menționat de presa franceză ca prezent la Viena? Ar fi de cercetat. **SDC**

Actoria de voce

OLTIȚA CÎNTEC DATUL ÎN SPECTACOL

Am fost întrebată de nenumărate ori dacă în România există o inflație de actori și cât de grele e absolvenților să își găsească locul într-un perimetru destul de aglomerat. În care, pe lângă talent și pregătire, e nevoie și de puțină șansă. Dar și de flexibilitate, și de o creativitate de tip pragmatic, care să-ți dea idei despre ce-ai putea face cu aptitudinile cu care ai venit pe lume și care te diferențiază de restul.

Răspunsul e complex, cu nuanțe, dar parte a lui implică și ideea că scena nu mai este unicul plasament posibil. Că mai sunt și alte plasamente, gen actoria de voce.

Ce facem cu vocea în teatru, unde cuvântul este materia primă a spectacolului? O întreținem, avem grijă să nu o rănim și o cultivăm. În sisteme teatrale în care concurența e uriașă, un alt efect decât iluziile spulberate este specializarea în sectoare de legătură. Artiștii care își caută norocul profesional într-o piață a muncii deschis competitivă s-au deschis și spre arii conexe scenei. Care nu le aduc o vizibilitate echivalentă aceleia de la rampă, dar sunt un

culoar de afirmare cu suficiente satisfacții și cu venituri pentru plata facturilor. Iată numai câteva dintre ele, pe care, poate într-un viitor nu prea îndepărtat, le vom întâlni și la noi. Unii se orientează spre *voice-over* în industria de jocuri, animație, teatru radiofonic sau reclame, ori *podcasts drama* și cărți audio.

Deși vizualitatea a trecut de mult și cu mult în fața audibilului, devansându-l detașat, realitatea că ne petrecem o grămadă de timp în mijloacele de transport (la volan sau pe scaunul de alături, în tren, metru, autobuz) ori cu alte treburi care îngăduie ascultarea, a lăsat și actoriei audio o nișă deloc de neglijat. Tendința, da, e să se apeleze la voci consacrate, asociate cu notorietatea posesorilor, care aduce și un spor de promovare. Dar nici noile voci, cele încă necunoscute, nu sunt ocolite. Oferte există și pentru ele.

A ASCULTA A DEVENIT O ARTĂ

Parte structurantă a formării viitorilor artiști, pregătirea vocală e un proces ce nu se încheie nici pe departe odată cu absolvirea. E continuu, complex, în etape de „construire” a performanțelor de modelare a unei voci plauzibile. A unei voci cu o amprentă care te distinge de alții. Educarea vocii actorului implică cel puțin două direcții principale. Una este antrenamentul pentru un rol desemnat – adică o pronunție specifică, dintr-o epocă și o regiune precise, în acord cu vârsta personajului, în

proză sau versuri etc. Și o alta este pentru prezența scenică în general, adică fără referire exactă la un proiect anume. Un fel de întreținere curentă, pe care cei ce doresc să-și stimuleze vocalitatea e înțelept s-o facă zilnic.

Procesul construirii propriei voci începe cu o cunoaștere bună a potențialului său și constă în experimentarea prin tehnică și exercițiu a posibilităților îngăduite de dotarea naturală. Finalul fiecărei etape se materializează în competențe sporite din ariile amintite. A fi vocea unui *audiobook* e un pic altceva decât rostirea scenică, iar pentru asta sunt utile cursuri de profilare. Poveștile audio presupun creație, dar înseamnă în egală măsură captarea și redarea vocii, adică niște intermediari ca microfonul, aparatura de înregistrare, suportul de stocare, dispozitivele de redare. Toate aceste dispozitive intervin între laringele, sensibilitatea, mintea emitentului și urechile publicului. Prin alte părți îndeletnicirile acestea sunt desemnate chiar printr-un termen ce indică specializarea: *voice actors*. Cei ce le îmbrățișează știu să sporească elasticitatea glasului, să-i crească ambitusul, să îl instaleze în cât mai multe registre, să-i imprime încă din fonație tot soiul de efecte, să-i dea puterea de-a acționa fantezia ascultătorului.

A asculta a devenit o artă, cu taine și servanți. Sunetul declanșează resorturile ficțiunii, e punctul de start al creării unei întregi lumi, prin visare. Experiența acustică

impune un alt tip de legătură între sonor și vizual, arta sonoră accentuând o senzorialitate care îndeamnă la reverie pe o temă dată.

ÎNCĂLZIREA CORPULUI ȘI A VOCII

Actoria de voce e un univers magic. Artistul nu are chip, așa că lumea ficțională se naște exclusiv din vocea care „trădează” vârsta, sexul, zona de origine (prin accentul natural sau jucat), ceva din felul de-a fi. Claritatea și firescul, calitățile fundamentale imprimate prin viu grai, plus posibilitățile infinite de nuanțare vin dintr-un control al emisiei și o știință întregă în spatele ei.

Ziceam că în actoria de voce între laringele emițător și timpanul receptor se află o înlănțuire de elemente de înregistrare și amplificare cu care artistul e obligatoriu să se împrietenească. Ca în orice domeniu, și aici câteva secrete pentru o înregistrare de succes au ajuns de largă circulație. Încălzirea corpului și a vocii e unul dintre ele. De ce și a corpului? Pentru că vorbitul nu e numai un act al laringelui, el e însoțit de o întregă expresivitate

gestual-corporală, care nu se „aude”, dar are efecte. Un corp neîncălzit în prealabil va face ca respirația să fie inadecvată, iar vorbele să pară obosite, lipsite de vlagă. Limitarea consumului de alcool cu o zi înainte, întrucât usucă gâtul, a cafelei, ceaiului or a altor băuturi bazate pe cofeină în dimineața zilei respective va evita deshidratarea ce s-ar resimți în pronunție. Un somn bun înlocuiește orice stimulator extern și e antidotul ideal al oboselii care, nici ea, nu e deloc de ajutor. Neodihna afectează respirația și va adăuga o tensiune nedorită. Fumatul nu face bine în general, dar pentru vocea artistică e complet contraindicat: o irită pe termen lung, îi șterge din naturalețe. Alunele, de fapt orice alimente tari irită gâtul, deci e potrivit să fie scoase din meniul zilei. Cum sunt aleși actorii de voce? Evident, printr-o audiție. De aceea amatorii își pregătesc demouri, iar un element de autocontrol e ascultarea critică. Câteva sfaturi: deși e foarte tentant, sunt de ocolit fragmentele clasice. Nu de alta, dar au fost interpretate de multe ori și atât de bine, încât nivelul de așteptare e ridicat, iar comparațiile, inevitabile. **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA

INTERVIU CU CRISTIAN NAE, CURATORUL PROIECTULUI ROMÂNIEI DE LA BIENALA DE LA VENEȚIA

„Arta poate să funcționeze ca o oglindă care reflectă realitatea mai deformat sau să refuze să reflecte realitatea”

Între 11 mai și 24 noiembrie 2019 are loc la Veneția a 58-a ediție a Bienalei Internaționale de Artă, sub titlul propus de curatorul american Ralph Rugoff *May You Live in Interesting Times*. România este prezentă la bienală cu proiectul *Unfinished Conversations on the Weight of Absence*. Lucrările aparțin artiștilor Belu-Simion

Făinaru, Dan Mihălțianu și Miklós Onucsán, iar curatorul expoziției este Cristian Nae. Ea va funcționa în două spații: pavilionul național din Giardini și Noua Galerie a Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția. Este produsă de Galeria și Fundația Plan B.

Cristian Nae este conferențiar universitar al Facultății de Arte Vizuale și Design a Universității Naționale de Arte „George Enescu” din Iași, unde predă cursuri de Estetică, Teorii contemporane ale artei și vizualității, Metodele istoriei artei. Este critic de artă, teoretician și curator și a publicat numeroase studii și articole în reviste și volume colective.

ALEX BOUNEGRU

Cum a luat naștere acest proiect și de ce ați ales acest titlu?

Proiectul a pornit de la traiectoriile și identitățile artistice angrenate, mai precis am avut în vedere faptul că cei trei artiști, cu o carieră de peste patruzeci de ani, aparțin unei intersecții culturale mai curând decât unui spațiu concret. Interogațiile propuse de noi față de ce mai înseamnă astăzi să reprezinti o națiune, unde te situezi și care sunt relațiile cu o anumită identitate culturală sunt importante în definirea proiectului. În fond, modelul reprezentării naționale care se continuă la Veneția este un model vetust și aparține unei gândiri de secol XIX, în care arta era judecată pe criterii stilistice și pe școli naționale. Dacă expoziția centrală a anului de mult această manieră de a evalua producția artistică, pavilioanele naționale continuă să păstreze acest format.

Ne-am gândit așadar cum ne putem raporta la el și am ales o poziționare critică, dar nu deconstructivă, nu ne propunem să demolăm, ci să punem în evidență condițiile de posibilitate pe care

o anumită construcție, culturală sau națională o poate clădi.

Mai precis, în cazul a doi dintre artiști, Dan Mihălțianu și Miklós Onucsán, am identificat lucrări care ar putea să conlucreze la construirea acestei interogații, în context contemporan, în care asistăm la un val de politici populiste, cu o tentă etno-naționalistă accentuată, cu derapaje tot mai frecvente spre neofascism chiar

în sânul Europei și în condițiile în care migrația devine un fenomen global tot mai acut.

Belu-Simion Făinaru a emigrat din România la începutul anilor '70, a studiat în Statele Unite, în anii '90 era stabilit în Belgia și Israel și este astfel exponentul unei generații foarte actuale, foarte contemporane: artiști care sunt mobili. Mobilitatea artistică este un punct de pornire al proiectului.

Toți acești factori ne-au determinat să propunem unele *formule poetice* prin care să punem sub semnul întrebării locul în care se organizează expoziția, semnificația sa și să deschidem aceste interogații către public. Cei trei artiști au avut traiectorii diferite și rareori s-au intersectat, iar acest proiect îi aduce laolaltă, oferind un spațiu de dialog necesar în condițiile în care orice națiune își constituie identitatea prin omisiuni istorice, suprimând anumite memorii traumatice sau producând acele reprezentări de sine care proiectează o anumită imagine.

Al doilea sens prin care am gândit termenul de conversație ține de faptul că toate lucrările propuse au o traiectorie istorică în sine. Eu lucrez ca istoric de artă și teoretician mai degrabă decât curator și acestea sunt întrebări care mă preocupă și cărora am încercat să le ofer o materializare aici. Obiectul istoric este un artefact viu, care produce istorie când trece prin timp și traversează spații geografice diverse. Acest lucru este vizibil în intervențiile artistice propuse, ele se adaptează la spațiul pavilionului, la forma sa; devin instalații artistice noi, deși unele elemente din care sunt compuse preexistă în lucrări din anii '80 sau începutul anilor '90.

Tema absenței se referă la faptul că toți cei trei artiști au o practică artistică post conceptuală: dincolo de ce se poate înțelege în lucrările lor, există o latură imaginară care trebuie reconstruită de public. Ele trimit la altceva, la o zonă momentan absentă din pavilion, iar această capacitate de a destabiliza percepția, de a pune sub semnul întrebării chiar spațiul pavilionului mi

s-a părut o formă potrivită de a chestiona absențele.

Vorbei într-un interviu acordat Dăriei Ghiu în ianuarie anul acesta la Radio România Cultural de o „redistribuție a politicului” în cele trei proiecte. La ce anume te refereai?

La o idee din scrierile lui Jacques Rancière, care trimite la conceptualul de comunitate, central acestui proiect. Mai precis este vorba despre comunități spontane constituite din publicul expoziției, în cazul Bienalei de la Veneția un public transnațional și extrem de eterogen. Sunt comunități care se coagulează temporar în jurul unor lucrări artistice și această precaritate a comunității este o temă importantă. Cea de-a doua parte a ideii lui Rancière – că politicul este cumva înscris în forma operei de artă – se regăsește la nivelul percepției, în felul în care ni se face vizibil ceva sau în modalitatea prin care suntem excluși de la participarea la anumite practici artistice. Politicul nu trebuie separat net, este înscris în forma operei de artă, pentru că permite o participare sau dimpotrivă – în acest proiect vor exista diferite tipuri de participativitate, de la implicarea în propuneri de reconstrucție a identității pavilioanelor naționale, cum o face Miklós Onucsán, până la participarea concretă în proiectul lui Dan Mihălțianu, *The Capital Pool and the Associated Public*, în care publicul devine spontan asociat demersului artistic: lucrarea funcționează ca un fel de platformă care facilitează construirea unui fond artistic la care publicul va contribui donând bani.

Există o relație directă între titlul acestei lucrări și spațiul

venețian, dar este și o trimitere la Canalul Dunăre – Marea Neagră; lucrarea trimite la relațiile de muncă artistică, dar și de muncă fizică forțată. Lucrarea a fost gândită multă vreme ca un memorial, dar astăzi și-a schimbat funcționalitatea și reprezintă o formă de chestionare critică a contextului bienalei și implicit a contextului financiar care susține această bienală. Chestionarea situației artei contemporane subordonată de spectacol și capital este realizată prin participarea publicului, care poate decide ce utilitate pot avea banii care se vor colecta pe durata bienalei. Artistul, care stabilește regulile acestui joc, a solicitat ca donațiile să sprijine cauze umanitare și sociale. Arta devine astfel activă social.

Belu-Simion Făinaru propune o privire poetică, mai ales cu lucrarea sa *Monument for Nothingness*, în care publicul este invitat să pună petale de trandafir în mici goluri de pe fațada pavilionului, încă o declinare vizuală a ideii de absență, dar și un gest efemer prin care indivizii participă la o comemorare temporară.

Cum se inserează demersul vostru în tema Bienalei propusă de Ralph Rugoff, *May You Live in Interesting Times*?

Nu ne-am gândit în mod special la această temă, așa cum multe alte pavilioane nu o fac. Bienala nu este o expoziție centrală cu sateliți, dar tema este suficient de generoasă și permite multiple posibile legături conceptuale. Aceste vremuri interesante din titlu sunt aceste vremuri în care asistăm inclusiv la ceea ce Edit András numea cronopolitica vremurilor noastre, mobilizarea unor referințe temporale din trecutul istoric pentru a re-hrăni patosul naționalist. Cazul Ungariei contemporane este simptomatic; la noi aceste dezvoltări nu sunt încă atât de vizibile, dar pot deveni acute oricând. În acest fel, vremurile interesante sunt vremuri tulburi. Pavilionul propune lucrări ale unor artiști care destabilizează percepții comune, conform expresiei propuse de către Ralph Rugoff. Eu cred că cei trei, deși pot părea cantonați într-o anume istoricitate, dezvăluie fațete neașteptate

ale propriilor experiențe artistice și propun un discurs extrem de actual prin felul în care își recompun aceste instalații.

Ce ne poți spune despre lucrările care vor fi expuse la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția?

Participarea României se desfășoară simultan în două spații, așa că am gândit o relație complementară între cele două spații. Lucrările din pavilionul aflat în Giardini sunt instalații care își au corespondent la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică. Nu sunt complet autonome, ci corelate, fiind extensii ale lucrărilor din Giardini și trebuie înțelese în raport cu acelea. Extensia lucrării lui Dan Mihălișanu *Canal Grande* din interiorul Institutului funcționează ca depozitar sau trezorerie – banii care sunt colectați în pavilion sunt depozitați temporar aici, până la închiderea Bienalei, iar publicul este informat în timp real de suma adunată și îi poate vedea expuși fizic ca obiect artistic. Mi se pare foarte interesant faptul că în această lucrare banii devin materialul din care este compusă.

Publicul poate interacționa cu website-ul creat de artist, poate dialoga, are la dispoziție un cod QR pe care îl poate scana pentru a accesa interfața online. Va funcționa și o instalație performativă aferentă lucrării *Canal Grande*, denumită *Discapital*, pe care Mihălișanu o realizează cu ajutorul publicului. Bancnote de un dolar vor fi oferite publicului pentru a fi mestecate și apoi scuipate într-un alambic, iar din resturi artistul va produce o băutură alcoolizată (capital distilat) care va fi îmbuteliată într-o ediție limitată. Această licoare ilustrează fizic ideea de lichiditate a capitalului subliniată și de lucrarea din pavilion. Dacă ne referim din nou la conceptul de cronopolitică, trebuie să remarcăm că aceste lucrări au și o dimensiune temporală, sunt procesuale: *Canal Grande* se deschide și se desfășoară pe toată durata Bienalei, publicul participă, capitalul se distilează, banii se strâng și se depozitează la vedere în spațiul găzduit de Institut.

În cazul lui Miklós Onucsán există un *Ghid de Camuflare*, un

© Pavel Curagau

fel de publicație de artă conceptuală, în care artistul imaginează versiuni prin care fațade ale unor pavilioane naționale din Giardini sunt plasate temporar în restaurare. Ce anume este, de fapt, o fațadă? Este o imagine pe care o transmite conținutul din interior, de ce are nevoie de restaurare, cum anume devine această suprafață de contact o suprafață de proiectare a reprezentărilor noastre despre acea națiune și arta pe care o expune acolo, iată posibile chestionări pe care intervenția lui Onucsán le relevă. El imaginează posibilități de permutare, de transformare, de suprapunere a imaginii unui pavilion peste altul, destabilizând astfel ordinea deja instituită în Giardini și provocând publicul să chestioneze la rândul său această stare de fapt.

Lucrarea sa pentru pavilionul României, denumită *Restaurarea camuflajului alb*, e o lucrare mai veche, *Camuflajul alb*, căreia i se înscenează un proces de restaurare perpetuă, desfășurat pe parcursul întregii bienale. Lucrarea este astfel prezentă *in absentia*, fiind o imagine imprimată pe un *mesh*, cum se folosește în construcții pentru a masca o fațadă în proces de restaurare. Lucrarea este vizibilă doar ca imprimeu pe acest *mesh* și nu în forma sa concretă, materială, care este construită începând cu mijlocul anilor '80.

Belu-Simion Făinaru are în pavilion o instalație plasată chiar la intrarea în pavilion. Acel loc simbolizează identitatea sa rătăcitoare, legată de cultura ebraică. Instalația, denumită *Belongs nowhere and to another time*, este compusă din elemente din alte lucrări, reconfigurate. Lucrarea este gândită special pentru vestibul. A fost important să nu fie plasată în

spațiul central al pavilionului, pentru că și-ar fi pierdut funcția de reprezentare prin plasarea lângă camuflajul lui Onucsán. Dacă spațiul pavilionului este un spațiu domestic care aparține unei persoane absente, la Institutul Român din Veneția Făinaru propune un soi de arhivă rezultată dintr-o pseudocercetare antropologică care adună elemente aparținând culturii evreiești, dar și culturii contemporane în general. Un sul din Tora este acoperit de alte mici obiecte artistice care subliniază din nou această condiție particulară a nomadului.

Bienala de la Veneția a atras și multe critici, legate de spectacolul grandios pe care îl propune. Se spune că Bienala e tot mai mult un eveniment autarhic care pune în discuție teme actuale (politice, economice etc.) prin proiecte artistice, dar mai degrabă „glamourizându-le”. Care este perspectiva ta?

Problema este mult mai generală. Dacă ne așteptăm ca arta contemporană să aibă o putere în câmpul social, poate că expectanțele nu ne sunt cele mai potrivite. Nu este o problemă a Bienalei de la Veneția, aceasta este doar una dintre cele mai spectaculoase dintre bienale. Toată cultura lor poate fi privită ca o ipocrizie discursivă: pretindem că ameliorăm anumite probleme fierbinți, care au nevoie de vizibilitate (inegalități de toate tipurile, fenomenul migrației etc.).

Arta ca platformă politică are o istorie îndelungată. Mă gândesc la contestarea Bienalei de la Johannesburg în 1995, apoi la Bienala de la Dakar (acestea două chiar au îndeplinit o funcție politică în câmpul artei) sau la Bienala de la Havana care a readus în discuție situația Americii Latine și

a sudului global și așa mai departe. Există astăzi bienale în zone în care nu cu mult timp în urmă nici nu se putea vorbi de artă contemporană – Orientul Mijlociu, China etc., dar totodată sunt susținute și susțin mașinăria capitalului global și se articulează în locuri în care fie capitalul preexistă, fie aceste evenimente atrag capitalul în acele locuri.

Din această perspectivă, nu cred că arta poate face mai mult decât să afecteze propriul câmp și să funcționeze ca o oglindă care reflectă realitatea mai deformat sau să refuze să reflecte realitatea și să se retragă din acest rol. Nu cred că arta poate transforma în maniera dorită de avangardele istorice, de altfel nici măcar aceste avangarde nu au reușit să transforme viața socială – deși își doreau să îi infuzeze toate aspectele; paradoxal, ce au reușit să facă a fost să deschidă calea pentru ca astăzi capitalul să instrumentalizeze estetica artei prin intermediul publicității și a altor forme de producție de imagine care nu mai aparțin câmpului propriu-zis al artei, ci s-au extins la nivelul vieții de zi cu zi.

Ce îi rămâne artei azi este, poate, să reimagineze posibilități de a trăi, de a percepe, de a gândi relația noastră cu această dimensiune estetică cotidiană. La Veneția este vizibilă, într-adevăr, cel puțin în ultimul deceniu de expoziții centrale (cu mici excepții – vezi ediția din 2015, curatoriată de Okwui Enwezor) o diluare a dimensiunii critice. Este pe de altă parte o manieră poate mai onestă de a recunoaște limitările artei contemporane. Este un moment în care arta, artiștii ar trebui să găsească alte modalități prin care să își definească misiunea socială. **SDC**

„Spațiul pavilionului este un spațiu domestic care aparține unei persoane absente“.

Râsul amar al satirei

Rachel Wells este o fată inteligentă și muncitoare. A terminat Oxfordul și ar vrea să devină scriitoare. A și publicat, de altfel, o serie de povestiri când era în primul an de facultate, iar una din profesoarele ei de acolo, Laura, le-a citit și i-a spus că are talent și „să dea înainte cu scrisul”. Problema e că nu prea a avut vreme pentru asta, deși acum ar putea încerca să-și reia îndeletnicirea, mai ales că i s-au întâmplat atâtea lucruri în ultima vreme, lucruri care ar merita consemnate undeva.

FLORINIRIMIA

Alison Doubleday este prietena din copilărie a lui Rachel. Acum nu-și mai vorbesc. De când a făcut greșea să i se destăinuie lui Rachel că e gay, iar Rachel i-a răsplătit sinceritatea cu ironie și chiar cu o doză consistentă de cruzime, a început s-o evite. A mai fost și problema ei cu piciorul, că au trebuit să i-l amputeze în cele din urmă și acum are proteză, dar și cu mama ei, Val, destul de cunoscută cândva, aproape o vedetă de muzică pop, ce mai, dar care acum, că nu mai are loc de muncă, a trebuit să accepte o invitație la un *reality show* tocmai în jungla australiană, unde este umilită în fiecare zi de producători, ca să nu mai vorbim de ce scriu internații despre ea pe Twitter și peste tot unde li se permite.

Laura este văduvă. Pe vremuri s-ar fi putut considera norocoasă. De fapt, chiar se considera. Avea un soț inteligent și capabil, universitar ca și ea, și de curând își cumpăraseră o casă într-un sătuc pitoresc, nu departe de Oxford, unde mai pui că Laura rămăsese însărcinată. Carieră și familie, ce-și putea dori mai mult? În ultima vreme însă, soțul ei devenise preocupat, mult prea preocupat s-ar putea spune, de un film german pe care îl văzuse la televizor în copilărie, al cărui titlu, *Grădina de cristal*, nici măcar nu-l cunoștea la vremea aceea, îl aflase abia recent, ca adult, dar care îl fascina într-o asemenea măsură încât devenise obsedat de el, dorindu-și să-l vadă măcar o dată. Culmea, într-un final chiar reușește să dea de film, opera unui evreu german emigrat în America, dar tocmai acest moment este cel care îi aduce prematurul sfârșit.

Livia este româncă, vine din București, unde a terminat Conservatorul, însă de cinci ani trăiește

la Londra, câștigându-și traiul nu din muzică, ci din plimbarea câinilor bogătașilor din Chelsea și Kensington, o activitate care, de altfel, îi face plăcere.

Sir Gilbert Gunn este unul din acești bogătași cu câine. De fapt, câinele e al întregii familii, care însumează o soție, Madiana, fost top-model într-o țară satelit a fostei URSS, două fetițe cam de zece ani și un băiat mai mare, Lucas, dintr-o căsătorie anterioară. Inițial, Rachel a fost angajată să se ocupe de educația băiatului, nu în sensul tradițional al termenului, în sensul ăsta educația și-o ia de la Eaton, ci în acela de a avea pe cineva lângă el care să-l învețe să fie „o persoană normală”. Sir Gilbert se teme că, obișnuit să trăiască în bula avantajelor de tot felul, băiatul său de șaptesprezece ani pur și simplu nu știe să se poarte normal, Rachel urmând să-l învețe „să deschidă gura fără să dea impresia că lumea îi aparține, cu tot ce e în ea”. Ulterior Rachel se va concentra mai degrabă asupra educației fetelor (care sunt convinse că singura explicație pentru care cineva poate să plângă este pentru că e slab), dar își va concentra atenția, ar fi aproape imposibil să n-o facă, și asupra gropii uriașe, înspăimântătoare, care se cascadează în grădina casei din Londra a familiei Gunn.

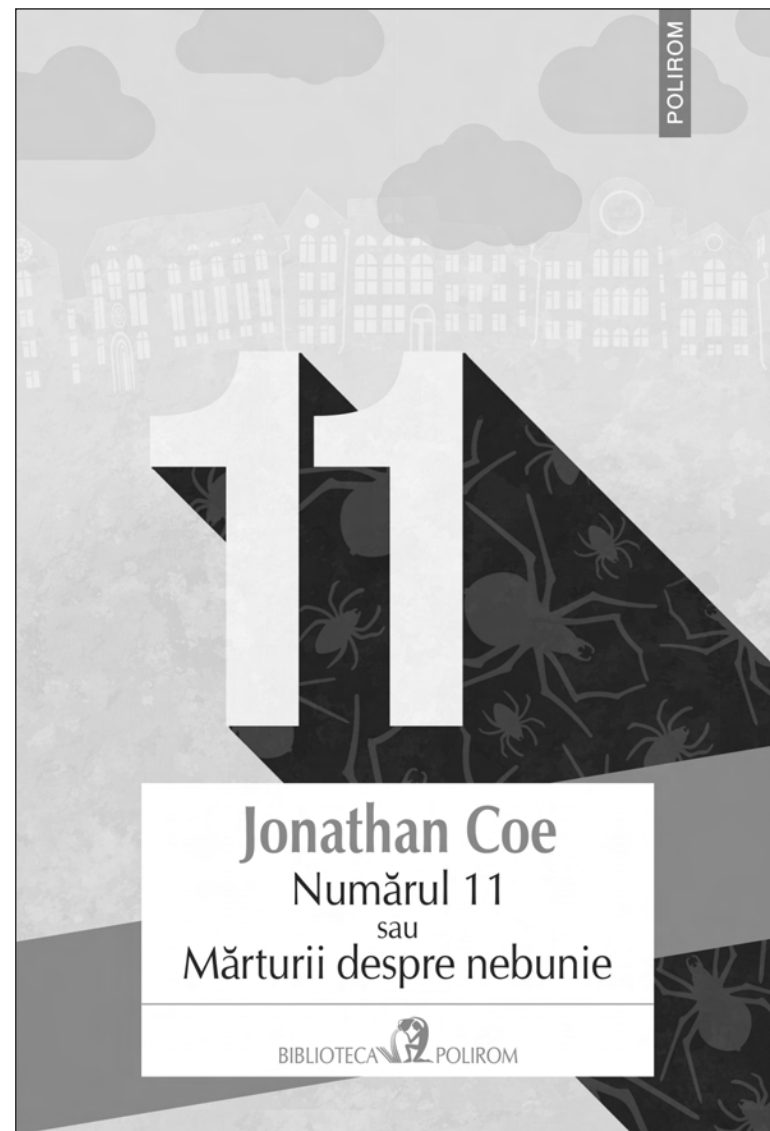
Nathan Pilbeam este un polițist cu carte. El consideră că „fiecare delict trebuie analizat într-un context social, politic și cultural”, ceea ce presupune ca investigatorul, polițistul modern adică, să fie familiarizat cu (și adaptat la) cele mai diverse curente ale gândirii contemporane. Colegii îl consideră excentric și i-au pus și-o poreclă, „Nate al națiunii și noțiunii”, ceea ce nu înseamnă că nu îl și invidiază puțin, dat fiind faptul că, servindu-se de amplele și variatele sale cunoștințe socio-umane, a

reușit rezolvarea mai multor cazuri la nici 24 de ani.

Josephine Winshaw-Eaves este fiica lui Sir Peter Eves, editor de ziar, permanent agasat de ceva și furios pe cineva, și a lui Hillary Winshaw, patroană de televiziune și ziaristă, ucisă în 1991, când Josephine avea doar un an. Dornică să calce pe urmele părinților (adică să fie o scârbă) și să se facă remarcată de tatăl ei care oricum pare că a ignorat-o toată viața, Josephine nu va ezita să-și folosească „talentele” jurnalistice pentru a face cât mai mult rău celor din jurul ei.

UN ROMAN CAPTIVANT ȘI PLIN DE UMOR

Acestea sunt câteva din personajele care populează romanul lui Jonathan Coe, o nouă satiră adusă societății britanice contemporane, cum *Ce hăcuială!*, de la care se revendică ca stil, dar și ca un fel de continuare, s-a concentrat pe perioada lui Margaret Thatcher. Preocupat, ca majoritatea scriitorilor englezi de la Swift încoace, de sistemul de clasă britanic, de diferențele frapante care există între bogăți și săraci, Coe nu se sfiște să spună lucrurilor pe nume: bogății sunt plicticoși, aroganți, egoiști și adesea nu au ce face cu banii decât să-i risipească pe proiecte aberante, cum ar fi cel gândit de Lady Gunn, care vrea să-și extindă casa pe verticală, dar nu în înălțime (pentru că legile îi interzic), ci în adâncime, angajând o echipă de constructori (condusă la un moment dat de un român pe nume Dumitru) care să sape nu mai puțin de 11 niveluri sub pământ (iată una din cele câteva înțelegeri ale titlului cărții) pentru a instala acolo un garaj, o sală de cinema, o pistă de popice, multe camere de locuit, precum și piesa de rezistență, o piscină cu trambulină și mulți palmieri de jur împrejur.

Toate astea poate cu banii pe care, aflăm la un moment dat, soțul ei, ajutat de alți oameni bogați, evită să-i dea Fiscului, în timp ce săracii sunt trimiși la închisoare dacă nu declară un venit suplimentar de 900 de lire (cazul lui Alison, deconspirată de „ziarista” Josephine), ignorați de sistemul public de sănătate care refuză să le plătească tratamente inovatoare împotriva cancerului, pentru simplul fapt că tratamentele sunt prea scumpe, iar ei prea bătrâni și nu merită efortul (cazul bunicului lui Rachel), sau forțați să se hrănească de la banca de alimente și să îndure frigul din apartament pentru că au fost disponibilizați și trebuie să facă economie (cazul lui Val, fosta cântăreață).

Gotic pe alocuri, alunecând ușor înspre fantastic, *Numărul 11 sau Mărturiile despre nebunie* este în primul rând un roman care se revendică de la înaintași, ceea ce-l face, altfel spus, extrem de intertextual, înțesat cu referințe literare și cinematografice (*Ușa din perete* a lui H.G. Wells este invocată, nostalgic și ironic, în repetate rânduri, precum și o serie de filme din anii '50 și '60 ai secolului trecut, cum ar fi, *Orphée*, *Dead of Night*, *Raw Meat*, *Psycho* și nu în ultimul rând *What a Carve Up*, ultimul

fiind, de altfel, și sursa titlului romanului satiric scris de Jonathan Coe în 1994). În egală măsură, romanul este și metafictional, pentru că ne vorbește voalat și nu prea despre scris și facerea de literatură, dar – poate cel mai important – este un roman captivant și plin de umor, în pofida gravității situațiilor pe care le semnalează.

De altfel, chestiunea umorului și a utilității acestuia în detensionarea conflictelor sociale este adusă în discuție și în carte, atunci când un personaj care va fi prins de polițistul Nathan Pilbeam începe să ucidă un număr de comediați din Londra pentru simpla lor „vină” de a fi înăbușit, chipurile, furia și frustrarea socială, făcându-i pe oameni să râdă. Cam asta face în fond și romanul, ne provoacă să râdem, dar fără a ne da vreodată de înțeles că râsul ar fi incompatibil cu indignarea, revolta sau chiar luarea de atitudine, mai ales că râsul pe care ni-l propune Coe este adesea unul amar. Și care nu ne scutește, așa cum sugerează și titlul, de a o lua, într-o zi, razna. **SDC**

• Jonathan Coe. *Numărul 11 sau Mărturiile despre nebunie*, traducere de Radu Paraschivescu, Editura Polirom, 2019

Întâlnire cu Gabriela Adameșteanu la Cluj-Napoca

În perioada 23-24 mai, Gabriela Adameșteanu va fi prezentă la Cluj-Napoca pentru promovarea celui mai recent roman al său, *Fontana di Trevi*.

Fontana di Trevi a apărut în 2018 la Editura Polirom, în Seria de autor Gabriela Adameșteanu, și a fost distins cu Premiul revistei „Observator cultural” pentru proză, ediția 2019, Premiul Radio România Cultural pentru proză, ediția a XIX-a, Premiul „Sofia Nădejde” pentru literatură scrisă de femei, ediția I, și nominalizat la Premiul Cartea anului 2018, oferit de România literară, ediția a XVII-a.

Joi, 23 mai

• ora 16.00: Atelier de lectură și dezbateri cu studenții Facultății de Litere, Sala „Lenau” a Universității „Babeș-Bolyai” (Str. Horea, nr. 31).

Vor vorbi, alături de autoare: Mihaela Ursa, Alex Goldiș, Mihnea Bâlici

Vineri, 24 mai

• ora 19.00: Lectură publică și sedință de autografe la Book Corner Librarium (Bulevardul Eroilor, nr. 15)

Vor vorbi, alături de autoare: Irina Petraș, Ovidiu Pecican, Victor Cubleşan.

„*Fontana di Trevi* reconfirmă că Gabriela Adameșteanu este unul dintre marii scriitori ai României

de azi. Romanul o are în prim-plan pe Letiția Branea (cea mai longevivă eroină a acestui univers

artistic și protagonista, astfel, a unei trilogii), aflată, acum, în imediata actualitate și sosită la București din Occidentul în care trăiește (cu alte cuvinte, având statut de migrantă). La fel ca mai toate cărțile anterioare ale scriitoarei (față de care, însă, are evidentă autonomie, putând fi citită atât ca piesă de sine stătătoare, cât și ca o sinteză subtilă și durabilă), și aceasta lucrează cu tema femininătății, iar, prin intermediul ei, angajează un torent de istorie românească recentă. Accentul se mută aici de pe neubiurea istovitoare resimțită de femeie (care, în lipsa sentimentului, se consideră abandonată, menită unei vieți pustii) la neubiurea și părăsirea de patrie, de la – în termenii Letiției – *malaimée la mal du pays*. Cu un trecut atât de greu și de declăr, cu un prezent atât de confuz și de convulsiv, mai are România un viitor? Iată întrebarea teribilă pe care, prin mijlocirea unor biografii narative impecabil conduse, romanul de față o avansează.” (Sanda Cordoș) **SDC**

Atelier Junior la Iași: *Ferma animalelor* și ...*Să ucizi o pasăre cântătoare*, în ediție grafică

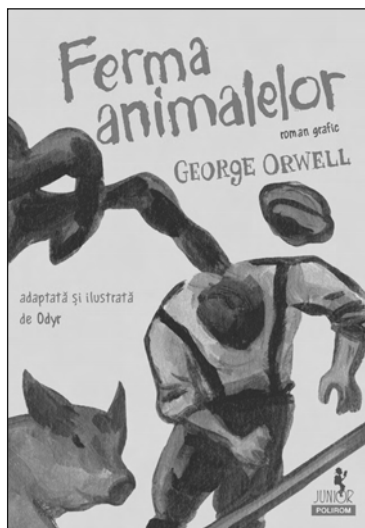
Miercuri, 22 mai, ora 17.00, la Librăria „Orest Tafrali” din Iași (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, corp A), va avea loc un atelier de lectură și dezbateri, pornind de la versiunile grafice a două dintre cele mai importante romane ale secolului XX – *Ferma animalelor*, de George Orwell, și ...*Să ucizi o pasăre cântătoare*, de Harper Lee –, apărute de curând în colecția Junior a Editurii Polirom.

• Invitați: elevii clasei a V-a, Liceul teoretic „A.I. Cuza”, Iași
• Moderează: prof. Radu Laura Elena

■ *Ferma animalelor*, de George Orwell, traducere din limba engleză de Ona Frantz, într-o ediție adaptată și ilustrată de Odyr.

Când animalele de la fermă își alungă stăpânul bețiv, toate sunt

cuprinse de un zel colectiv. Fiecare muncește peste program, astfel productivitatea crește și, pentru moment, gurile sunt sătule. Regulile de aur ale colectivității vor fi înscrise cu litere uriașe pe un hambar: toate animalele sunt egale, nici un animal să nu bea alcool,

să nu poarte haine, să nu doarmă în pat, să nu-și ucidă semenii. Dar nu trece mult până când porcii preiau conducerea fermei și se bucură de privilegiile puterii. Punctul culminant, o subtilă ironie la adresa regimului comunist, poate fi înțeles fie și numai din ultima regulă care mai rămâne înscrisă pe hambar: „Toate animalele sunt egale, dar unele animale sunt mai egale decât altele”.

Odyr s-a născut în 1967 în Pelotas, Brazilia. Este autor de benzi desenate și pictor. I s-au publicat două cărți: *Copacabana*, cu text de Lobo, și *Guadalupe*, cu text de Angélica Freitas. A fost inclus în câteva antologii de bandă desenată, iar povestirile și ilustrațiile sale au fost publicate în cotidiene și reviste braziliene, printre care „Folha de São Paulo”, „O Globo”, „Le Monde Diplomatique Brasil”.

■ ...*Să ucizi o pasăre cântătoare*, traducere din limba engleză de Tatiana Malița, adaptat și ilustrat de Fred Fordham.

Roman ecranizat în 1963 în regia lui Robert Mulligan, cu Gregory Peck, John Megna și Frank Overton în distribuție.

Un portret tulburător al oamenilor și diferențelor dintre ei, al inocenței și nedreptății, al eroismului și al transformărilor ce se petrec în Sudul american al anilor 1930. ...*Să ucizi o pasăre cântătoare*, o poveste celebră încă din primul an de apariție, distinsă cu Premiul Pulitzer, revine acum sub forma unui roman grafic atrăgător, cu aceeași Scout, Jem, Boo Bradley și Atticus Finch din orașul Maycom, Alabama, surprinși în ilustrația și textul adaptat de Fred Fordham.

Fred Fordham s-a născut în 1985 și a crescut în nordul Londrei.

A studiat politică și filosofie la Universitatea Sussex, lucrând în tot acest timp ca pictor portretist și muralist. A scris și a ilustrat povestiri pentru diverse publicații, iar recent a ilustrat primul roman grafic al lui Philip Pullman. **SDC**

Marius Oprea – Studiu de fezabilitate pentru mântuire

„Suplimentul de cultură” publică în avanpremieră un fragment din volumul *Studiu de fezabilitate pentru mântuire. 101 povestiri despre România*, de Marius Oprea, care va apărea în curând la Editura Polirom.

– FRAGMENT –

Sacii albaștri ai martirilor (fragmente de jurnal)

28 aprilie 2009. Cred că cea mai crudă moarte este aceea despre care nu s-a vorbit. Despre care nimeni nu a putut povesti. Este moartea celor fără de cruce, a celor care au sfârșit în închisori, în lagăre sau la marginea orizontului, în câmpiile nemărginite în care au fost deportați. Am găsit până acum în arhive că au fost 651.087 de oameni care au fost închiși sau strămutați. Dintre aceștia, după estimări ce țin cont de memoriile supraviețuitorilor, de concluziile medicilor care au analizat condițiile de detenție și deportare, un sfert și-au sfârșit zilele după zăbrele, încercuți de sârma ghimpată a coloniilor de muncă sau în colibele de chirpici în care au fost aruncați după ce viața de dinainte le-a fost răpită. Ar fi deci aproape 163.000 de asemenea morți, la care se adaugă alți peste 10.000 care, fără să mai treacă prin suferință și umilințe, au fost pur și simplu executați, fără vreun simulacru de proces, imediat după arestare. Încerc de câțiva ani, alături de prieteni apropiați, să găsesc aceste morminte fără cruce, risipite pe cuprinsul României. Fiecare pădure, colină, câmp sau munte poate ascunde un asemenea cimitir

în care morții așteaptă o lumânare. Și, atunci când se întâmplă să îi găsesc, să îi redăm urmașilor spre a fi înmormântați după rânduială, avem întotdeauna la noi lumânări, pe care le așezăm la căpătâi. Iar lumânările iau lumină din sufletul lor, din ultima lor gură de aer.

7 mai 2009, Hațeg. Am intrat într-o sală înaltă și răcoroasă, cu o mare tulburare. Aștept, dar nu mult. Profesoara Alina Bratu, care sosește curând, îmi întinde o mână mică și moale. Mâna mea e transpirată, apuc, tremurând, într-un gest cam nepolitic și sper că neobservat, să mi-o șterg înainte de buzunarul pantalonilor, ca și când aș căuta ceva. De fapt, căutam cuvinte, dar nu erau acolo. Nu am mai trecut niciodată prin așa ceva. Se așază pe marginea unui scaun și mă privește curioasă, în timp ce schimbăm câteva replici de complezență. Îi spun că îmi place mult clădirea liceului, o fostă cazarmă austriacă, bine conservată și renovată, aflată chiar pe malul Streiului, în Hațeg. I se luminează fața. E profesoară de istorie și directoare a liceului. Îmi spune și ea că urmărește cu admirație ceea ce facem și apoi, pentru că pauzele dintre ore sunt scurte, mă întreabă cu ce mă poate ajuta (este evident că e o vizită de lucru, și nu de protocol: se uită fix la bocancii mei, pe care nu îi curăț niciodată și pe care s-a adunat praful morții). Trag adânc aer

în piept și îi spun: „L-am găsit pe bunicul dumneavoastră, Petru. Adică osemintele lui”. Îmi zice că știe că a avut un bunic, ai ei nu i-au vorbit niciodată de el, spunându-i doar că a murit demult, imediat după război. „De fapt, la 21 noiembrie 1952. La Băiești, sus pe deal”, îi spun cumva abrupt, ca și dealul pe care l-am urcat ieri. Îmi cere voie să iasă puțin și se întoarce, o secretară aduce două cafele, deși nu am cerut. A găsit pe cineva să îi țină locul la oră. Cu încetul, îi spun că e mai bine că nu s-a vorbit despre asta, altfel nu ar fi putut face Facultatea de Istorie în anii comunismului, având un bunic executat ca partizan. Apoi o întreb dacă poate aduce un preot acolo sus și cele ce se cuvin pentru slujbă. Fără îndoială, zice, se va ocupa de tot. Mă întreabă despre bunicul ei și îi spun ce știu. Că Petru și Iosif au fugit, fiindcă erau căutați de Securitate, și s-au adăpostit în munți. Că au stat ascunși doi ani, ajutați de rude și prieteni, într-un bordei săpat în marginea unei văi, la poalele Retezatului, la vreo 6-7 kilometri de comuna lor, Băiești. Că au fost trădați, securiștii au aflat cumva unde se ascundeau, au înconjurat bordeiul și i-au somat. Iosif a ieșit și a primit un glonț în piept, a supraviețuit și a fost condamnat la 25 de ani de temniță. L-am întâlnit ieri – are și acum deasupra inimii o gaură

prin care poți băga degetul. Că Petru nu s-a predat, a început să tragă, avea o pușcă și un încărcător de rezervă, pe care l-am găsit în ceea ce odinioară a fost buzunarul vestonului său, iar securiștii au aruncat o grenadă în bordei. Că Petru are craniul sfărâmat de aceea grenadă. Doamna profesoară ridică ceașca de cafea, mai grea parcă decât lumea. Varsă jumătate pe ea și începe să plângă.

8 mai 2009, Băiești. Suntem la marginea gropii, cu toții. Echipa noastră, polițiști, un criminalist, o tânără procuratoare din Hațeg, tot Alina, care a avut grijă să aducă acolo sus, la poalele Retezatului, Statul român. Dar nu cu ostilitate. E bine că Statul transpiră măcar acum un pic pentru o viață răpită. Nu știu de ce, șeful arheologilor, Ghiță Petrov, e furios pe polițiștii veniți mai devreme. Alina, profesoara, a venit cu un preot tânăr, obosit și totodată tulburat de ceea ce se petrece la marginea unei păduri de sub Retezat. Nu știu cum, au venit și mulți copii din sat, deși urcușul nu este ușor. Începe slujba, se aprind lumânări. Dintr-odată, printre noi țâșnește un băiat de 10-12 ani și sare în groapă. Se apropie fără teamă de craniul sfărâmat al lui Petru și așază pe el un buchețel

de albăstrele și gălbenele pe care le-a cules din pădure. Alina, nepoata lui, plânge iar. Îmi vine greu, din ce în ce mai greu să nu o fac și eu. Apoi o fac. Apoi îi îndepărtez pe toți – după slujbă vine cel mai crud moment, cel în care se face expertiza criminalistică și desfăcăm rămășițele os cu os, și rămășițele se așază în pungi mai mici și toate într-un sac mare de plastic, albastru. „Cine duce sacul?”, întreabă Alina procuratoarea. Ghiță, ocupat cu notițele lui, spune morocânos: „Să-l ducă al mai mare în grad”. Pesemne, cel cu care se certase. Așa a și fost. Numai că subcomisarul s-a rătăcit în pădure și a rămas în urma noastră, cu Petru în spate. Ne-a reîntâlnit la o stână pe malul Streiului, unde proprietarul, un fost ofițer SRI, ne-a dat câte o bucată de caș și un păhărel de țuică, să fie de sufletul mortului. A băut și subcomisarul, cu încuviințarea Alinei procuratoarea, vizibil tulburat, asudat și cu cascheta sub braț, pentru a-și domoli spaima prin care trecuse, rătăcit în pădure, cu un mort în spate. În acest timp, unul dintre puii de câine pufoși și albi care ni se încurcau printre picioare a intrat curios și jucăuș în sacul albastru. Culcat în iarbă, sacul albastru părea, dintr-odată, că a prins viață. **SDC**

CARTEA

Am scris această carte din patriotism. Pe la finele anilor '80, bunul meu prieten și coleg de liceu Andrei Bodiș, a cărui pierdere prematură o regret nespun și o voi regreta toată viața, a rostit o propoziție memorabilă, care mi-a rămas întipărită drept cea mai bună definiție a coșmarului în care ne aflăm atunci: „Noi, aici, trăim cu un picior în Balcani și cu celălalt în groapă”. Cumva, inconștient, cred că am vrut

să i și arăt lui Andrei, acolo în cer, unde se află, că lumea noastră s-a schimbat. Că nu mai suntem în pragul unei morți istorice. Că suntem o națiune tânără. Că avem totuși un viitor — o viață în față. Sper că vei înțelege, cititorule, din toate povestirile de față, că le-am scris din două motive: mai întâi, pentru că eu cred cu tărie că vom fi în stare să croim în cele din urmă și un adevărat „studiu de fezabilitate” pentru calea de a ieși, ca neam, din „tărâmurile de frontieră”, și apoi pentru că, așa cum arată titlul, eu cred în mântuire. **SDC**

Urzelile fanilor

MĂDĂLINA COCEA

**DE VEGHE-N LANUL
DE CULTURĂ**

Știm sau vom ști în curând cum se încheie *Urzeala tronurilor*, unul dintre cele mai iubite și analizate seriale din ultimele decenii.

Vom petrece câteva minute bucurăși sau triști pentru soarta personajului nostru preferat. Apoi vom ieși la cafea, mai scriem ceva pe Facebook și trecem la alte capitole ale vieții. Dar există o categorie specială de fani pentru care nu va fi atât de simplu. Sunt cei care formulează de ani buni la tot felul de teorii despre finalul serialului.

Teoriile fanilor sunt unul din acele universuri fictive paralele care apar de fiecare dată pe lângă seriale sau filmele foarte îndrăgite,

cu structură narativă complexă. Există comunități care consideră fiecare cuvânt drept un indiciu și construiesc teorii despre ce urmează să se întâmple, cum vor rezolva scenariștii toate problemele pe care le ridică în serial, care va fi soarta personajelor și ce explicații unitare pot fi găsite pentru ceea ce se întâmplă în poveste.

Unele speculații sunt spuse în spațiul public doar pentru amuzament, altele sunt clocite săptămâni în șir și își propun să rezolve misterul serialului.

De exemplu, astfel sună o teorie amuzantă, despre serialul pentru copii *Sesame Street* și desenele animate *Compania Monștrilor* (*Monsters Inc.*): „Toate personajele din *Sesame Street* sunt aceleași cu cele din *Compania Monștrilor* care a trecut printr-un colaps economic. Monștrii au folosit ușile pentru a intra în lumea oamenilor și au nimerit pe aceași stradă“. Deși este doar amuzantă, teoria este și argumentată cu indicii din cele două povești, cum ar fi faptul că tehnologia de tip gaură-de-vierme de trecere dintr-un spațiu în altul există în ambele narațiuni, ceea ce înseamnă

că atât ușile, cât și coșurile de gunoi ar putea fi folosite drept portaluri de tranziție dintr-o parte în alta. O teorie, tot amuzantă, despre filmul *Titanic* spune că Jack este un călător în timp, trimis din viitor ca să o convingă pe Kate să nu moară, argumentând faptul că personajul menționează în dialoguri câteva construcții care nu existau la

momentul respectiv (și că tunsoarea lui părea din alt secol).

Adevărata încrâncenare este însă acolo unde miezul narațiunii frizează fantasticul, iar fanii speră că misterele vor fi explicate în final. În acest caz, imaginația, căutarea indiciilor și minuțiozitatea se îmbină pentru a crea teorii perfecte, uneori chiar mai bune decât povestea originală.

Un exemplu celebru este serialul *Naufrația* (*Lost*), care s-a difuzat pe parcursul a șase ani. Povestea avea în mijloc un grup de supraviețuitori ai unui accident aviatic, naufragiați pe o insulă ce părea să aibă puteri magice, într-un univers în care șase numere se repetă obsesiv și în care supranaturalul se îmbină cu povestea unei infrastructuri de cercetare. Ani la rând, fanii au căutat indicii pentru a înțelege ce reprezintă insula, dacă personajele sunt vii sau trec printr-un fel de purgatoriu și care este sursa de energie supranaturală. După cinci ani în care au negat, rând pe rând, toate teoriile fanilor, producătorii serialului au venit cu un final care i-a dezamăgit pe mulți și care nu le-a oferit fanilor explicația mult visată.

Pentru *Urzeala tronurilor* există teorii legate de final încă din primul an de difuzare al serialului. Una dintre ele, cunoscută sub numele de *Cleganebowl*, apărută în 2013, s-a și adeverit în penultimul episod din serial: este vorba despre doi frați, aflați de părți opuse ale baricadei, despre care fanii au spus că vor avea o confruntare epică spre finalul poveștii.

Cele mai multe speculații s-au învârtit însă în jurul ocupantului final al tronului de fier (și al modalității în care va cuceri tronul). Doar una se va adeveri. Dar a fost interesantă și călătoria, nu doar destinația. **SDC**

Inundați de muzică

Cine ezita până deunăzi să creadă că extraterestrii există, se poate scutura de orice îndoială și, făcând o plecăciune convențional respectuoasă, e liber să intre în *lechtdromul* din Seini, Maramureș, unde oficiază taraful profesionist de zbânțuit ființele nițeluş deplasate, Dirty Shirt.

Însă e puțin probabil ca respectivul colectiv *dirtylicios* de cercetători sau practicanți ai cultului *ethno-heavy-funk-metal* să fie găsit în localitatea de baștină, fiind plecat prin țări străine, deși europene, ca majoritatea tipilor inteligenți și creativi din „scumpa noastră țărișoară, unde n-ar fi rău să fie bine“ (eternă această zicere a clasicului popă răspopit Ion Creangă!). Băieții (și fetele, câte vor fi, că nu le-am numărat) tocmai ce-au scos un album nou și, precum orice trupă care se respectă și ține la statutul ei, se află

în turneu de promovare și vânzare a suportului fizic, fiindcă acela digital e virtualizat bine de pricepuții de pretutindeni, care ne-au facilitat și nouă accesul la cele 31:26 minute de antren și bună dispoziție. Dar să nu ne prostim!

Discul se numește *Lechtology* și apare, ca și precedentul, *Folk-Core deTour*, din 2018, la Apathia Records, cu precizarea stilistică „balkan fiesta metal“. Casa de discuri este franceză, nespecializată

pe un gen anume, dar în portofoliu cu tot felul de nume puțin cunoscute, pline de acel sânge nervos, revendicativ ce irigă dintotdeauna *underground*-ul muzical. Din stratul acesta țâșnește în *mainstream* câte un fenomen ce rupe la vânzări și schimbă paradigma unei generații.

Nu sunt trupe absolut noi. Destule au deja un trecut mai mult decât onorabil, cum este și Dirty Shirt. Ce pot să observ, trecând în revistă câteva piese la întâmplare, e că francezii (sau cine or fi cei care au investit banii) nu sunt deloc adepții apatiei tipic aristocrate, nu se încurcă în finețuri și fleacuri, ci dau brânci muzicii care trăsnește bine ascultătorul, atât sonor, cât și vizual. Asta impune, evident, o strategie a promovării, posibil profitabilă, dar destul de obișnuită genurilor muzicale vâjnoase, în secțiunea video. Până la data când scriu ce

scriu aici (chinuit de rana unei măsele abia-abia smulse din falcă și interzis la dezinfectante de extracție naturală, precum cel distilat într-o piesă de pe CD, *Palinca*), am văzut cele două clipuri difuzate *online* – *Put It On* și *Killing Spree*. Mi se pare că miza pusă pe tema „distracție & beție“ e sub posibilitățile creative ale trupei, ale cărei texte precedente aveau trimiteri bine găsite la realitatea dură a lumii contemporane. Sigur, nici acum nu lipsesc înțepăturile social-politice, vezi piesa *Hora lentă*. Să fi obosit trupeții? Să fie o atitudine trecătoare? Sau e un fel de pripeală, iscată de presiunea predării materialului la o dată prestabilită? Orice ar fi, nu e deloc o scădere de substanță, de vreme ce punerea în undă este absolut demențială.

Și când folosesc acest cuvânt, sunt în plinătatea minților: nu am băut analgezice, exceptând un ceai de salvie teoretic menit să poprească eventuala răspândire a microbilor în cavitatea bucală descentrată de intervenția dentitologică! Dar cum naiba să nu se

DUMITRU UNGUREANU

ROCKIN' BY MYSELF

răspândească infectele microorganismelor, când căpățâna îmi bâțâie pe umeri, zguduită de sunetele emise de maramureșeni cu asupra de muzicalitate, antren și vioioșie?

Am ascultat în vremea din urmă o sumă de trupe cu hituri perfect construite și identic duduotoare. Nota personală adusă de Dirty Shirt provine, cum e știut, din folclorul plaiurilor noastre infestate de gunoaie ce ies la iveală în urma inundațiilor. Alegerile orchestrale sunt mereu inspirate și bine împletite în efluvii năucitoare. Ca un râu ce cară milioane de PET-uri și alte resturi, muzica tipilorăștia nebuni ia pe sus și duce pe oricine într-o vâjâială de neoprit. **SDC**

Este chitara electrică o specie pe cale de dispariție?

„În versiunea sa electrică, instrumentul nu mai face lumea să viseze. Simbol al rockului și al trupelor muzicale, ea întruchipează o virilitate demodată”. Astfel scrie „Le Monde” într-un articol, ecou al unui text publicat de „Washington Post” în 2017, un text care vorbește despre „moartea chitarei electrice”.

„Instrumentul muzical fetiș al anilor 1960 și 1970 nu mai este popular, iar menționarea numelor lui Jimi Hendrix, Eric Clapton sau Jimmy Page în fața celor sub 30 de ani va provoca o întrebare

jenantă: «În ce club cântă tipii ăștia?»», scrie „Le Monde”. Explicația? Spune ziaristul francez: chitara electrică nu mai este la modă fiindcă muzica a evoluat, iar rockul, care a folosit-o ca armă de

război, este o muzică pentru bătrâni. „Astăzi este în vogă muzica electronică, iar puștii ascultă alte sunete. Nu mai au *guitar heroes*”, declara Paul McCartney celor de la „Washington Post”.

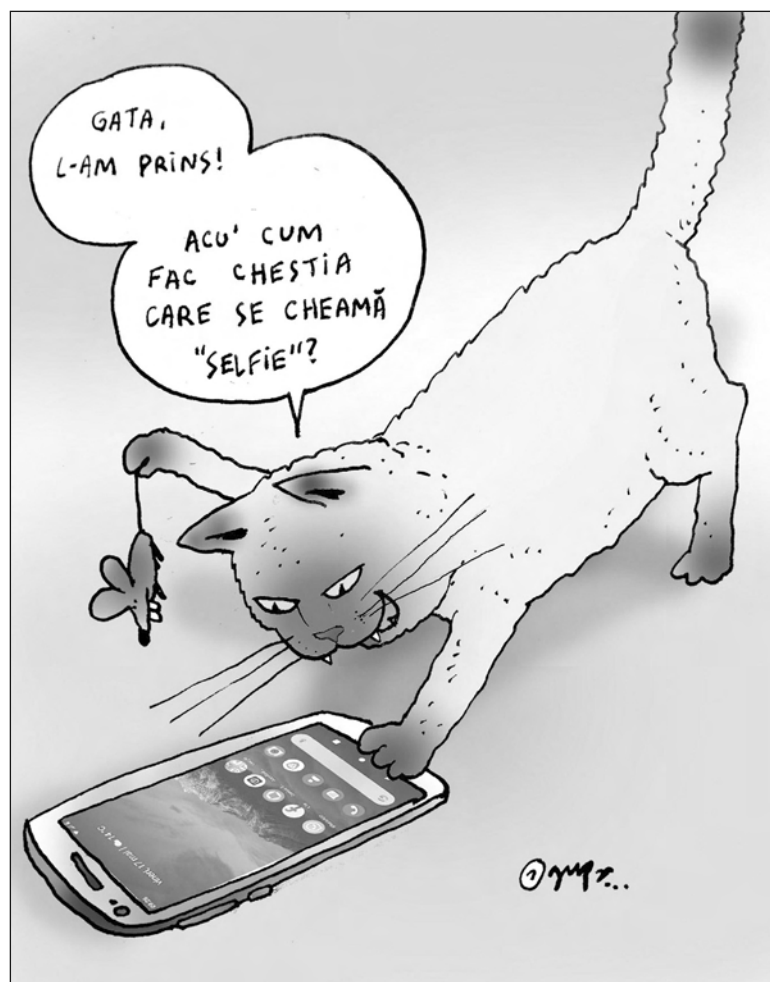
Dar, spun francezii, chitarele nu sunt totuși pe cale de dispariție. Chitara electrică este în pierdere de viteză, însă cea acustică o duce bine-merci. Aceasta a depășit-o pentru prima dată, de mai mulți ani, ca cifră de vânzări, pe surata sa electrică, „poate grație succesului cântăreței pop Taylor Swift”, situație ce ar corespunde și unor tendințe muzicale actuale și unei reveniri a muzicii folk. „Este și expresia unei schimbări de atitudine”, crede „Le Monde”. „Creația muzicală a trecut de la modul colectiv (formația) la modul individual (DJ, MC) în același timp în care cuvântul «melodie» a dispărut din vocabularul tinerilor pentru a fi înlocuit cu termenul de «sunet».”

„Spre deosebire de chitara acustică, cea electrică nu este un instrument la care se cântă de unul singur, el este parte a unei formații, și asistăm în acest moment la o puternică individualizare a practicii muzicale. Formația a murit. Iar chitara electrică moare cu ea”, spune Eric Scotto, patron al unui magazin specializat din Marsilia. „Astăzi, instrumentul muzical numărul 1 este calculatorul. Vânzările de instrumente muzicale sunt în scădere, iar majoritatea magazinelor de instrumente s-au închis în ultimii 20-30 de ani.”

„Le Monde” se întreabă dacă nu cumva declinul chitarei electrice este și un reflex al generației #MeToo, fiindcă acest instrument a fost și a rămas preferat în majoritate de bărbați. „Puține femei cântă la chitara electrică. E un instrument care necesită o anumită formă de brutalitate și care este aproape exclusiv masculin”, spune egipteanul Talaat El Singaby, care organizează de 23 de ani un festival

LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLIMENTUL LUI JUP

internațional al chitarelor la Montpellier.

Chiar clasamente gen „Cei mai buni 100 de chitariști din lume” publicat de revista „Rolling Stone” sunt dominate fără drept de apel de bărbați – în clasament apar doar două femei, Joni Mitchell și Bonnie Raitt.

De ce moare chitara electrică? „Avem nevoie de alți *guitar heroes*”, spune un fabricant de instrumente. Marii zei ai chitarei fie au murit, fie sunt bătrâni. Cei mai

tineri, precum Mark Tremonti, Joe Bonamassa sau John Mayer, nu îi mai entuziasmează la fel pe tineri, nu îi mai fac să viseze să devină chitariști.

Dar, spune „Washington Post” citând șefii marilor firme producătoare de chitare precum Gibson, Fender sau PRS, lucrurile nu sunt chiar atât de grave. „Moartea chitarei, pentru a-l parafraza pe Mark Twain, a fost mult exagerată”, spune Andy Mooney, directorul executiv de la Fender. **SDC**

„Urâți-l pe Alain Delon!”

Anul acesta, Festivalul de la Cannes a decis să îl recompenseze pe Alain Delon cu un Palme d'Or pentru întreaga carieră, în ciuda criticilor unei organizații americane care îl condamnă pe celebrul actor pentru declarațiile cu privire la femei, la comunitatea LGB+ și la imigrația în Franța. Americanii au pornit chiar o petiție contra

premiului acordat lui Alain Delon, petiție care a strâns numai 15.000 de semnături.

„Asta e poliție politică”, a declarat delegatul general al festivalului, Thierry Frémaux. „Alain Delon are dreptul să gândească așa cum vrea el, e complicat să judeci cu ochelarii de azi lucruri petrecute sau spuse cu mai mulți ani în urmă.”

„Mă puteți iubi sau nu. Dar nu puteți să îmi contestați cariera”, a declarat Alain Delon într-un interviu publicat de ziarul „Le Figaro”. De aceeași părere este și Marlène Schiappa, secretar de stat însărcinat cu problemele egalității între bărbați și femei. Ea a „denunțat părerile scandaloase” ale actorului, dar a ținut să amintească faptul că premiul „încoronează rolul lui de actor, participarea lui la filme, și nu declarațiile făcute în altă parte”. **SDC**

PE SCURT

■ A încetat din viață, luni, la vârsta de 97 de ani, Doris Day (**foto sus**), unul dintre starurile Hollywoodului clasic, actriță și vedetă americană de music-hall și întru-chipare a optimismului american postbelic. Născută pe 3 aprilie 1924, Doris Day a fost remarcată de Hollywood, care îi oferă o serie de roluri în comedii sentimentale la sfârșitul anilor '40. Va fi transformată în star planetar de către Alfred Hitchcock, care a distribuit-o, alături de James Stewart, în rolul principal din *Omul care știa prea multe* (1955), film în care Day va interpreta, cu un succes enorm, cântecul *Que sera, sera*,

recompensat un an mai târziu cu un Oscar pentru „cel mai bun cântec original”. În anii '50 și la începutul anilor '60, Doris Day era starul cu cel mai mare succes atât la box-office, cât și în topurile muzicale, rivalizând cu Frank Sinatra și Elvis Presley.

■ Walt Disney Company, care se pregătește de lansarea propriului serviciu de streaming, Disney+, a obținut controlul asupra platformei Hulu. Analistii cred că Hulu va fi pentru Disney o platformă media complementară destinată unui public adult și care va fi vândută la pachet cu Disney+.

■ Cinci dintre cele mai cunoscute

lucrări ale lui Tițian vor fi expuse împreună pentru prima dată în ultimii 300 de ani, grație unui parteneriat între galerii din Londra, Edinburgh, Boston și Madrid. Cele cinci lucrări fac parte dintr-o serie de șase tablouri cu subiecte mitologice comandate maestrului renascentist de către regele Filip al II-lea al Spaniei. Ele vor fi expuse anul viitor la National Gallery, în Londra. Al șaselea tablou (**foto jos**) va fi putea fi văzut în același timp în Colecția Wallace, aflată la o distanță de numai 30 de minute de celelalte.

■ Un tablou de Claude Monet a fost vândut la licitație, marți, la New York, pentru suma de 110,7

milioane de dolari. Este o sumă record pentru o lucrare a artistului, prima care trece de pragul de 100 de milioane. Tabloul face parte dintr-o serie intitulată *Meules* și a fost pictat de Monet în timpul iernii lui 1890-1891 în Normandia. Un alt tablou din această serie a fost vândut la o licitație la New York, în 2016, pentru 81,4 milioane de dolari.

■ Celebru compozitor italian Ennio Morricone (90 de ani), autor al unor coloane sonore legendare, a fost ales să compună imnul Jocurilor Olimpice de iarnă dacă orașul Milano va reuși să fie desemnat organizator al ediției din 2026.

■ Penultimul episod din *Urzeala tronurilor* i-a inflamat în asemenea măsură pe fanii serialului, încât peste 300.000 dintre ei au semnat o petiție prin care cer, pur și simplu, refacerea completă a sezonului. „*Urzeala tronurilor* merită un ultim sezon care să aibă sens”, scriu fanii în petiție.

■ Un nou sezon, al patrulea, al apreciatului serial de animație *Rick and Morty* va avea premiera în octombrie, anul acesta, la doi ani de la ultimul sezon. **SDC**

Pagini realizate de
DRAGOȘ COJOCARU

130 de ani de turn Eiffel

A fost „simbolul puterii industriale a Franței în relativ tânăra

Republică”. Un veritabil simbol al progresului științei, al tehnicii, al

construcțiilor, „un simbol care a marcat spiritele cu dimensiunea, originalitatea și structura lui”, spune arhitectul și istoricul Bertrand Lemoine.

Și totuși, atunci când a fost inaugurat ca vedetă a Expoziției universale din 1889, în data de 15 mai, Turnul Eiffel, cu cei 300 de metri înălțime, n-a plăcut tuturor francezilor.

„Multe personalități, precum Maupassant sau Charles Garnier, arhitectul Operei din Paris, s-au revoltat contra Turnului. L-au criticat în termeni violenți, l-au acuzat că desfigurează orașul”, amintește Bertrand Lemoine.

Dar turnul s-a bucurat de succes, a fost vizitat de două milioane de oameni în 1889 și a rămas în picioare ca simbol al Parisului, deși a fost un moment în care autoritățile s-au gândit să îl demonteze. Turnul, construit inițial ca o atracție provizorie, a fost salvat de însuși creatorul lui, Gustave Eiffel, care a reușit să convingă autoritățile de utilitatea lui științifică. Astăzi, cu 7 milioane de turiști numai în 2018, el este unul dintre cele mai vizitate monumente franceze. **SDC**

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4,
CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214111,
fax 0232/214111

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncți: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),
Mădălina Cocea, Dragoș Cojocaru,
Andrei Crăciun, Florin Ghețu,
Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu,
George Onofrei

Carte: Doris Mironescu, Eli Bădică,
Marius Miheț, Cristian Teodorescu,
Bogdan-Alexandru Stănescu, Alina
Purcaru, Cătălin Constantinescu, Ioan-
Alexandru Tofan, Dana Pirvan

Muzică: Victor Eskenasy,
Dumitru Ungureanu

Film: Iulia Blaga

Teatru: Oltița Cîntec

Caricatură: Lucian Amarii (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Cătălin Hopulele

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sârbu, tel. 0232/271333.

Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni;
91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.
Prețurile includ și tarifele poștale.

„Suplimentul de cultură”
este tipărit cu sprijinul
Adevărul Holding

Reconstituirea unei morți anunțate

„Slăbiciunea pentru o manea ascultată la băutură l-a trimis în mormânt pe un tânăr din Bacău”, spune Andreea Esca în știrea (din 16 septembrie 2014) care l-a determinat pe Nicolae Constantin Tănase să vrea să facă un film despre acest caz.

IULIA BLAGA

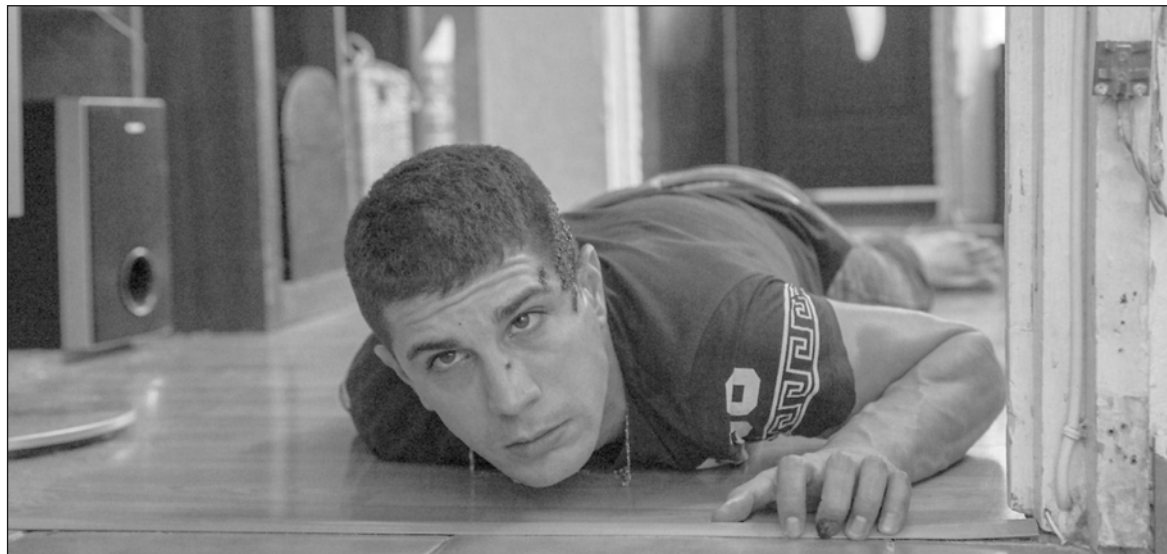
FILM

Cineastul a fost intrigat că știrea scotea în evidență obsesia victimei pentru manea *Cap și pajură*, a lui Florin Salam, și nu moartea tânărului, survenită câteva zeci de ore mai târziu. Însă filmul intitulat chiar *Cap și pajură* nu e nici critică/ frescă socială, nici o reconstituire documentată a evenimentelor care au premers moartea tânărului Laurențiu, ci mai degrabă una ficționalizată a degradării fizice a tânărului, degradare cauzată de un hematom subdural care a dus la deces.

Întrebându-se ce ar fi putut determina pe cineva rănit după ce a ascultat în buclă o melodie să refuze și să fie dus la spital (Salvarea

venise la bar să îi acorde primul ajutor), să facă ulterior ceva pentru a se salva, Tănase și coscenarista Raluca Mănescu au imaginat o poveste motivată de vină. Ei s-au gândit că în filmul lor, care pleacă doar de la cazul real, eroul își acceptă moartea (atunci când realizează că va muri) ca pedeapsă pentru aventura avută cu iubita fratelui său.

În mod surprinzător, ei nu insistă pe componenta psihologică, preferând notația naturalistă, documentată medical, a drumului spre moarte petrecut mai ales în apartamentul eroului. Bănuiesc că pe cineast îl deranjează să fie suspectat că s-a inspirat din *Moartea domnului Lăzărescu* și, oricum, în afara faptului că eroul se stinge încet sub ochii noștri, alte puncte comune nu sunt cu filmul lui Cristi Puiu. Ce era acolo realism și notație socială e aici naturalism și lupă pusă pe felul cum conștiința cuiva se întuneacă treptat, în spațiile unor gesturi cotidiene tot mai greu de executat. Nu cred că regizorul speră ca spectatorul să se

identifice într-un fel cu eroul. E și reacție de autoapărare, dar și dificultatea spectatorului de a reuși să înțeleagă personajul tot timpul și să fie alături de el până la capăt.

Filmul e riscant, pentru că nu e ușor pentru spectator să vadă cum cineva moare încet sub ochii lui și asta să fie întreg filmul. E posibil ca oamenii să-și activeze scutul în fața morții și să se apere invocând motive mai mult sau mai puțin reale.

În interviul pe care l-a acordat revistei „Suplimentul de cultură”, Tănase a spus că și ieșitul din sală e pentru el o reacție. În mod cert, filmul nu te lasă indiferent (mie mi s-a părut morbid), dar senzația e că la un moment dat povestea se epuizează pentru lungmetraj sau că ar mai fi trebuit

niște carne peste această structură naturalistă pentru ca spectatorul să rămână conectat până la final. Uneori soluțiile găsite nu mi s-au părut cele mai bune, printre ele fiind nu doar faptul că filmul stă într-un singur personaj, dar și finalul lui sau mecanica relației eroului cu iubita fratelui care, în plus, când vine peste el (în mod curios, avea și cheie), nu cheamă Salvarea sau ajutoare deși îl vede într-o stare deplorabilă (interpretarea Iuliei Ciochină lasă de dorit, dar mă gândesc că, fiind o actriță bună, ea a primit probabil indicația de a juca o fată prostituată).

Punctul forte al filmului e Alex Călin, debutant în rol principal în cinema, actor pe care, dacă nu îl știi din teatru, ai putea să-l crezi un neprofesionist talentat

extras de regizor din mediul din care provine și personajul. Alex Călin aduce personajului un soi de violență tăcută care nu vine din poveste. Partitura lui a fost foarte dificilă mai ales pentru că a trebuit să joace un personaj care se simte tot mai rău într-un spațiu închis și fără să aibă mai deloc replici.

Se spune despre al doilea lungmetraj că e mai greu decât primul. Mie mi s-a părut mai greu *Lumea e a mea* și, din mai multe puncte de vedere, mai bun decât *Cap și pajură*. Dar mi se pare lăudabil că Tănase și-a făcut dambla, cum se spune, adică a făcut filmul așa cum l-a vrut, deși bănuiesc că multă lume i-a spus din start că riscă mai mult decât la debut. Acesta ar fi al doilea punct forte. **SDC**

Despre foști

Noi, bărbații,ăștia de ne începe cenepeul cu cifra impară, avem niște trăsături psihologice comune.

Chiar dacă suntem, din fericire pentru doamne, foarte diferiți, există totuși în noi acest nucleu comun, ancestral, al tendinței de a-ți marca teritoriul și proprietatea.

Din păcate, conceptul de proprietate include și femeia lui *pater familias*, meteahnă de pe vremea când vânam mamuți.

Nu cred că mă înșel când afirm că orice bărbat care începe o relație nouă își dorește, din partea fetei, confirmarea faptului că este zmeul zmeilor, *capo di tutti capi*, buricul pământului. Adică să i se spună, cu subiect și predicat, că el este cel mai bun bărbat pe care cetățeană l-a avut în palmares. Și ca să nu facem recensământul relațiilor ei anterioare, de obicei ne raportăm la cel dinaintea

noastră, la dușmanul cel mai recent. Aici diplomația strică hardughia, în sensul că femeia nu este nebună să îți spună altceva decât ce ai vrea să auzi, iar asta o face să nu pară credibilă. Parcă lipsește ceva, o încheiere, un punct apăsător, care aproape să perforze coala. Încheierea asta implică, musai, să te vezi ochi în ochi cu acest fost. Nu e nevoie de prea multe cuvinte, este de ajuns să spui atât: *tu ești fostul iubit al fetei cutare? Să știi că îi este mult mai bine cu mine. Hai, pa!*

Aveam cam nouășpe ani când m-am despărțit de Ancuța și am cunoscut-o pe Marcelușa. Eu dorohioian, ea din județul Botoșani. Păream suflete pereche, din alea care pot trăi o veșnicie cam doi ani împreună. Primisem și

declarația sinceră, cu lacrimi în ochi, cum că bărbat ca mine nu există pe lumea asta. Marcelușa avusese o relație anterioară cu un băiat, Gelucu, din Carei, venit temporar să lucreze în construcții, despre care se jura că nu a însemnat nimic, au fost doar două săptămâni în care s-au văzut de trei ori, din care de două ori el a fost beat. Puteam să mă consider din start învingător, nu?

Pe naiba, vânătorul de mamuți cerea sânge! Trebuia să îl privesc în ochi pe acest Gelucu din Carei și să-i spun cele câteva cuvinte care să-l doboare. Am cumpărat bilet de tren, cu vreo cinci schimbări, în șaispe ore eram la el. Chiar îmi construiam în cap scenariul despre momentul în care coboram în gara de destinație

BOBI

VOI N-AȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHAR VĂ RĂSPUNDE

și strigam de pe peron: *care-i, bă, Gelucu din Carei?*

În ziua cu pricina m-am trezit la ora cinci, ca să mai apuc să repet puțin, la oglindă, discursul, apoi să plec spre gară. La cinci și douăzeci aud soneria ușii. Deschid. Necunoscutul, fără nici o introducere, întrebă: *tu ești fostul iubit a' lu' Ancuța?* **SDC**